

Çocuk Hakları Bağlamında Suriyeli Mülteci Çocukların Haberlerde Temsili

Aslıhan ARDIÇ ÇOBANER*

Öz

Çocukların medyada temsili, içinde bulunulan kültürün çocuklara yönelik bakış açısını yansıttığı gibi toplumun çocuklara dair tutum ve davranışları ile çocuklar adına alınan kararları da etkilemektedir. Bu çalışmada, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi bağlamında Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların medyada nasıl temsil edildiği incelenmiştir. Bu amaçla *Birgün*, *Hürriyet*, *Radikal* ve *Yeni Şafak* gazetelerinin internet sitelerinde altı aylık sürede yayınlanan haberler, içerik analizi ve söylem analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan temel haklardan *hayatta kalma*, *korunma*, *gelişme* ve *katılma hakkı* bağlamında; Suriyeli mülteci çocukların yaşamlarını tehdit eden ihlallere, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimlerinde yaşadıkları sorunlara haberlerde yeterince yer verilmediği; çocukların genel olarak "olumsuz" konular içerisinde "mağdur çocuklar" olarak resmedildiği ve seslerine yeterince yer verilmediği görülmüştür. Çalışmada haberlerde hak temelli bir bakış açısının eksikliği göze çarpmakla birlikte; genelde çocuklar özelde Suriyeli çocukları ilgilendiren konularda yapılacak haberlerde çocuk haklarına saygılı gazetecilik rehberleri temel ilke olmalıdır.

Anahtar kelimeler: Çocuk Hakları, Medya ve Çocuk, Temsil, Suriyeli Mülteci Çocuklar, İçerik Analizi, Söylem Analizi.

---

* Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, acobaner@gmail.com

Representation of Syrian Refugee Children in News in the Context of Children Rights

Abstract

As the representation of children in media, reflects the perspective of the respective culture against children, it also affects the attitude and behaviour of the society with respect to children and the decisions taken on behalf of children. In this study, how Syrian refugee children are represented in the media is examined under UN Children's Rights Convention. For such purpose, the news published at the web sites of the newspapers *Birgün*, *Hürriyet*, *Radikal* and *Yeni Şafak* within six months have been analysed with methods of content analysis and discourse analysis. It is seen that the violations threatening the lives of Syrian refugee children and problems encountered by Syrian refugee children during access to education, health and social services have not been mentioned enough in the news. Children have been illustrated as "victim children" within "adverse" subjects in general and their voices have not been allowed to be heard enough within the context of *survival*, *protection*, *growth* and *participation* of the basic rights included in Children's Rights Convention. Along with the fact that the lacking of a right based perspective in news is seen in the study; journalism guides respectful to children's rights in the news which shall be made in respect of children in general and subjects related with Syrian children in particular should be the principle.

Keywords: Children Rights, Media and Children, Representation, Syrian Refugee Children, Content Analysis, Discourse Analysis.

Giriş

Medyanın insan haklarını ve çocuk haklarını ilgilendiren konularda, bireyleri ve olayları nasıl temsil ettiği ve ne tür anlamlar ürettiği sık olarak tartışılan konulardan birisidir. Bu tartışmaların odağında üretilen temsiller ve anlamlar aracılığı ile daha kalıcı ve düzeltilmesi zor önyargıları dolaşıma sokabildiği endişesi yer almaktadır. Çocuklara tüm dünyada medyada çok az yer verildiği ve medyada yer bulabildikleri zamanlarda ise çok eksik ve yanlış temsillerle yer aldıkları bilinmektedir.

Bu çalışmanın çıkış noktasını, Türkiye'de halen yakıcı bir sorun olarak yaşanan ve yakın geleceğimizi etkileyeceği düşünülen Suriyeli mülteci çocukların gazetelerde nasıl temsil edildiğini ortaya koymak oluşturmaktadır. Bu çocuklarla ilgili olarak yapılan haberlerde Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS)'yle sınırları çizilen çocuk hakları perspektifinin ve çocuk haklarına yönelik vurgunun eksikliği önemli bir bulgu olarak göze çarpmaktadır.

Medya ve çocuk hakları arasında sorunlu ilişkinin iki boyutu vardır. Bunlardan ilki çocuk haklarının medya tarafından bilinmeyişi/önemsenmeyişi, diğeri de medyanın yapısal özelliklerini yansıtan işleyiş boyutu ve haber üretim pratikleri ile ilgilidir. Medyanın tekelleşme, ticarileşme ve magazinleşme olgularının haber üretim pratikleri üzerine olan etkisi çocuklar ile ilgili haberlerde

olumsuz haber vurgusunun ön plana çıkmasına ve çocuk hakları anlayışının geri plana itilmesine neden olmaktadır. Çalışmada öncelikle dünyada çocuk hakları kavramının gelişimi ve başta Çocuk Hakları Sözleşmesi olmak üzere çocuklar ve mülteci çocuklar ile ilgili ulusal ve uluslararası düzenlemeler ile Türkiye'deki Suriyeli çocuk mültecilerin karşı karşıya oldukları koşullara ilişkin güncel bilgilere değinilecektir. Ardından dünyada ve Türkiye'de medyada çocuklarla ilgili etik düzenlemeler ile medyada çocukların temsili konusunda var olan literatür gözden geçirildikten sonra çalışmanın bulgularına yer verilecektir.

Dünyada ve Türkiye'de Çocuk Hakları Kavramının Gelişimi

Sosyolojik ve kültürel bir kavram olarak çocukluk, toplumlara, çeşitli norm ve değerlere, dolayısıyla da yaşanan çağa göre değişiklik göstermektedir. Örneğin çocukluk Orta Çağ'da Batı Avrupa toplumlarında 5-7 yaşlarında sona ermekte iken; Neil Postman'ın Çocukluğun Yokoluşu kitabında sözünü ettiği şekliyle hem bir toplumsal hem de bir psikolojik kategori olarak, Rönesans ile birlikte ortaya çıkmıştır (Postman, 1995, s. 52). Çocukluğun hukuksal, toplumsal ve eğitsel kurumlar çerçevesinde korunan bir kavram halini alarak, çocuk hakları ve çocuğun korunması düşüncesi ise ancak 20. yüzyılda gelişmiştir.

Her bir çocuğun hak sahibi birer birey olarak korunması, gelişimi ve temel hakları konusunda yeni bir anlayışı beraberinde getiren Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS), 1989 tarihinde oybirliği ile kabul edilmiştir. Sözleşmeye göre, 18 yaşın altındaki insanlar; ırk, din veya yetenek farkı gözetmeksizin, düşünceleri veya söyledikleri her ne olursa olsun ve nasıl bir aileden gelirlerse gelsinler bu haklara sahiptir. Bu sözleşme, tüm çocukların insan haklarını koruma ve geliştirme yolunda bireylere ve devletlere çeşitli yükümlülükler getirmektedir. Bahsettiğimiz sözleşme 1990 yılında Türkiye tarafından da imzalanmış ve 1995 yılında yürürlüğe girmiştir.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, her biri ayrı bir hakkı özetleyen 54 maddeden oluşmaktadır. Haklar; *hayatta kalma, korunma, gelişme ve katılma hakkı* olarak dört temel hak grubunu içermektedir (UNICEF, 2007, s. 17).

Hayatta kalma hakkı, çocuğun yaşam hakkını ve var olmak için gereken temel ihtiyaçlarını vurgular. Bunlar arasında beslenme, barınma, yeterli bir yaşam standardı ve sağlık hizmetlerine erişim yer almaktadır.

Gelişme hakkı, çocukların tam potansiyellerine erişebilmeleri için ihtiyaç duydukları eğitim, dinlenme, kültürel faaliyetler, bilgiye erişim, düşünce, vicdan, din özgürlüğü gibi ihtiyaçlarını kapsar.

Korunma hakkı, çocukların her türlü istismar, ihmal ve sömürüden korunmalarını gerektirir. Mülteci çocuklar için özel koruma, çalışan çocuklar için güvenceler, bir istismar ya da sömürüye maruz kalmış çocukların korunması ve rehabilitasyonunu kapsar.

Katılma hakkı, çocukların toplumlarında ve topluluklarda aktif bir rol oynayabilmeleri

gerektiğini kabul eder. Bu haklar, görüşleri ifade etme ve yaşamlarını etkileyen konularda söz sahibi olma haklarını da kapsar.

Ayrıca ÇHS'nin maddi haklar kısmını düzenleyen maddeleri yukarıdaki dört temel hak grubuna vurgu yaparak; özürlü, mülteci, kimsesiz, silahlı çatışmalardan etkilenen çocuklar gibi güç ve özel koşullardaki çocukların haklarını vurgulamakta (Atılğan & Atılğan, 2009, s. 23) ve bu hakların din, dil, ırk, etnik kökene bakılmaksızın, tüm çocukların yararlanmasını temel alarak ayrımcılığı yasaklamaktadır. Sözleşmenin "genel ilkeleri" olarak bilinen bu maddeleri ise şöyledir (UNICEF, 2007, s. 18):

- Madde 2: Sözleşmenin güvence altına aldığı bütün hakların herhangi bir ayırım gözetilmeksizin tüm çocukları kapsamaması gerekir.
- Madde 3: Çocuklarla ilgili her türlü faaliyette çocuğun yüksek yararı temel düşünce olmalıdır.
- Madde 6: Her çocuğun yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkı vardır.
- Madde 12: Kendini ilgilendiren her konuda çocuğun görüşünün dinlenmesi ve dikkate alınması gerekir.

ÇHS'nin kabulünden sonra 1996 yılında Avrupa Konseyi tarafından Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi kabul edilmiştir. Türkiye tarafından 1999 tarihinde imzalanan ve 2002 yılında yürürlüğe giren olan bu sözleşme de çocukların özel yardıma, bakıma ve korunmaya gereksinim duydukları değerlendirilerek; korunma hakkına ilave olarak çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüşlerinin alınmasını ve bilgi edinme haklarını da özel olarak vurgulamıştır (Odman, 2008, s. 17).

Türkiye'de 2010'da yapılan Anayasa değişikliğiyle, "çocuk hakları" terimi ilk kez anayasa metnine girmiş ve her çocuğun yeterince korunma ve bakım hakkı olduğunu, kendi yararına açıkça aykırı düşmediği sürece ebeveynleriyle doğrudan kişisel temas halinde olup bu temasını sürdürebileceğini belirtilmiştir. Ayrıca devletin çocuğun her tür istismar ve şiddete karşı korunması ve toplumda korunmaya muhtaç çocukların desteklenmesi için her tür önlemi alması da vurgulanmıştır. Böylece devletin güç durumundaki çocukları destekleme, topluma olumlu katkılarda bulunacak şekilde büyümelerini sağlama yükümlülüğü de Anayasada yer almıştır (UNICEF, 2012, s. 123).

Çocuk Mültecilerin Hakları ile İlgili Düzenlemeler

Mültecilerin statüsüyle ilgili 1951 tarihli Sözleşme uyarınca mültecilik; ırk, din, vatandaşlık, belirli bir sosyal gruba ait olma ya da belirli bir siyasal görüşe sahip olma gibi nedenlerden dolayı kovuşturmaya uğrama konusunda haklı gerekçeleri bulunduğu için vatandaşlığını taşıdıkları ülkenin dışında bulunan (ya da herhangi bir ülkenin vatandaşı olmayan) ve aynı gerekçeyle ülkelerine dönemeyecek olan ya da dönmek istemeyen kişileri ifade etmektedir (Hodgkin &

Newell, 2003, s. 313). Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalar mültecileri de kapsayan yükümlülükler içermektedir. Bu yükümlülükler göre mülteciler göç ve iltica ile ilgili anlaşmalarca sağlanan haklara değil; aynı zamanda kişisel, ekonomik, sosyal ve kültürel haklara, kadın ve çocuk hakları gibi birçok hak ve yasağa ilişkin Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmelere göre hak sahibi olmaktadır (Kaya & Eren, 2015, s. 70). Türkiye'nin de tarafı olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 22. maddesine göre, taraf ülkeler kendi topraklarında mülteci ya da sığınmacı olan tüm çocukların Sözleşme'de yer alan tüm haklardan faydalanması için gerekli önlemleri almak durumundadır. Dolayısıyla Türkiye'nin, Suriyeliler dahil olmak üzere tüm sığınmacı çocuklara haklarını gözetmen politikalar üretmesi gereklidir. Ayrıca, Türkiye'deki 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu da milliyetleri ne olursa olsun her çocuğun korumadan faydalanabileceğini belirtmektedir (ÇOÇA, 2015, s. 2).

Çocuk hakları ile ilgili temel hak ve özgürlükleri belirleyen Çocuk Hakları Sözleşmesi tek başına bir mülteci sözleşmesi olmamakla birlikte¹; içeriğindeki tüm hak ve özgürlüklerin herhangi bir ayırım gözetmeksizin 18 yaş altında tüm çocukları kapsamaları nedeniyle; mülteci çocukların da yasama, yürütme ve yargı makamları ile tüm kurum ve kuruluşlar karşısındaki haklarını da kapsadığı kabul edilmektedir. ÇHS'ni imzalayan devletlerin, Sözleşme'de yer alan hakları "kendi egemenlik alanları içindeki" tüm çocuklara tanımak ve bu hakları güvenceye almak, ailelerinden kopmuş olanlar dâhil mülteci çocuklara özel koruma ve insani yardım sağlama yükümlülükleri vardır (UNICEF, 2011, s. 114).

Çocuk mültecilerin özel hakları ÇHS'nin 22. maddesinde yer almakla birlikte; ÇHS'nin genel ilkelerde ve hak gruplarında vurguladığı perspektiften yola çıkılarak; mülteci çocukların haklarına dair bir yaklaşım geliştirildiğinde göz önünde bulundurulması gereken önemli haklar bulunmaktadır. Bunlar: "Çocuğun yüksek yararı ilkesi", "Çocuğun hayatta kalma, güvenlik ve gelişme hakkı", "Çocukların her türlü istismar, şiddet, ihmal ve sömürüden korunma hakkı" ve "Ayırım yapmama, çocuğun görüşlerini serbestçe açıklama ve katılım hakkı" olarak ele alınabilir (Odman, 2008, s. 92).

"Çocuğun yüksek yararı ilkesi", Sözleşme'nin 3. maddesinde devletlerin "çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun yüksek yararını temel düşünce" olarak görmelerini esas alacak şekilde düzenlenmiştir. Bu madde, devletin her faaliyetinin çocukları nasıl etkileyeceğini dikkate almalarını, birbiri ile çatışan kararlar karşısında, bütçe dağıtımında, kanunların hazırlanmasında ve yönetim süreçlerinde "çocuğun yüksek yararını" göz önünde bulundurmalarını gerektirir. Bu ilke mülteci çocukların özgürlüklerinin kısıtlanması, gözaltına alınma, evlat edinme, ceza davalarına çıkarılmaları gibi durumlarda bu ilke çerçevesinde değerlendirilmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır (Hodgkin & Newell, 2003, ss. 41, 311; Odman, 2008, s. 92).

1 ÇHS'nin yanı sıra; insan hakları çerçevesinde mülteci çocukların haklarını ilgilendiren diğer uluslararası düzenlemeler şunlardır: *Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşme* olmak üzere, *Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi*, *Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi*, *Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme*, *Her Türlü Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Hakkında Sözleşme*, *Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi*, *Çocuk Hakları ve Esenliği Hakkında Afrika Şartı*, *Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönelimini Düzenleyen 1969 Tarihli Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi* ile 1984 tarihli *Cartagena Bildirisi* (Odman, 2008).

Çocuğun hayatta kalma, güvenlik ve gelişme hakkı, Sözleşme'nin 6. maddesinde devletler, "Her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder ve çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için azami çabayı gösterirler." şeklinde düzenlenmiştir. Yaşama hakkı, savaş ve olağanüstü durumlarda bile göz ardı edilmemesi gereken bir hak olarak; yaşam süresini uzatma, hastalıklar ile mücadele, yaşam koşullarını düzeltme (bunlar arasında beslenme, barınma, yeterli bir yaşam standardı ve sağlık hizmetlerine erişim gibi hususlar) ile devletlerin koruma önlemleri olarak, ölüm cezasını, yargısız infazları ve işkenceyi ortadan kaldırma ve bu tür eylemlere karşı gerekli yasal düzenlemeleri yapma görev ve sorumluluğunu da kapsamaktadır (Odman, 2008, s. 109).

Mülteci çocuklar, dünyada en savunmasız ve zarar görmeye en açık kesimler arasındadır. Bu çocuklar cinsel istismar ve askere alınma gibi tehlikeler başta olmak üzere birçok istismar ve sömürüye karşı açık durumdadırlar. Çocukların her türlü istismar, şiddet, ihmal ve sömürüden korunması amacıyla Sözleşme'nin 37. maddesi işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamelelerin yasaklanmasını ve çocukların koruma altına alınmasını düzenlemekle birlikte; 19. maddeyle de çocukların farklı toplumlarda karşılaştıkları bedensel ve zihinsel suiistimal ve istismar konularını da kapsamaktadır. Dolayısı ile bu hak mülteci çocuklar açısından el alındığında yabancı ülkeden sınır dışı edilme, tutuklama, işkence ve aşağılayıcı davranışlardan korunması, başta kız çocukları olmak üzere cinsel sömürü ve istismardan korunmalarını da ilgilendirmektedir (Hodgkin & Newell, 2003, s. 315, Odman, 2008, s. 111).

Ayrım yapmama ilkesi, Sözleşme'nin 2. maddesinde "Taraf devletler bu Sözleşme'de yazılı olan hakları, kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana, babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları ırk, cinsiyet, dil, din siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal kökten mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayrım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler." şeklinde belirlenmiştir. Dezavantajlı veya olumsuz koşullardaki çocuklar olarak adlandırılan çocuklar arasında, yerlerinden edilmiş, sığınmacı ve mülteci çocuklar önemli bir yer tutmaktadır. Dolayısıyla, ülkede bulunan çocukların, kendilerine mülteci statüsü tanınmamış olsa bile, ülkede kaldıkları sürece korunmaları gerekir. Bu nedenle ayrım yapmama ilkesi, mülteciler yönünden son derece önem kazanmaktadır (Hodgkin & Newell, 2003, s. 319).

Çocuğun görüşlerini serbestçe açıklama ve katılım hakkı, Sözleşme'nin 13'üncü maddesinde çocukların da diğer insanlar gibi, düşüncelerini özgürce açıklama hakkına sahip olduklarını; ülke sınırlarına bağlı olmaksızın, yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü düşüncenin araştırılması, elde edilmesi özgürlüğünü içermektedir. Çocuğun görüşlerini serbestçe açıklama hakkı, katılım hakkı ile güvence altına alınmıştır. Sözleşme'nin 12'nci maddesinde ifadesini bulan bu hak, çocuğa sadece düşüncelerini serbestçe açıklama olanağı tanımayıp, bu görüşlere gereken önemin verilmesini ve çocuğun kendisini ilgilendiren karar süreçlerine katılma ve alınan kararlar üzerinde söz sahibi olmasını da içermektedir. Bu hüküm özellikle yerlerinden edilmiş, sığınmacı ve mülteci çocuklar açısından buldukları ülkelerde kendilerini ilgilendiren olaylara ve kararlara katılma hakkına işaret ettiği için büyük önem taşımaktadır (Odman, 2008, ss. 103-105).

Çocuk Hakları Sözleşmesi, eğitim ve öğretim², sosyal güvenlikten yararlanma, cinsel sömürüye maruz kalmama, yaşama saygı gibi hakları içinde buldukları statü, durum ve koşul ne olursa olsun tüm çocuklar için geçerli kalmaktadır. Özellikle buldukları ülkelerde mülteci konumunda olan çocukların, toplumdaki diğer çocuklara göre eğitim imkânlarından daha sınırlı olarak yararlandıkları göz önünde bulundurulduğunda, tüm ülkelerin sığınmacılık ve mültecilik konumunun başlangıcından itibaren, çocuklara uluslararası düzenlemelerde yer verilen haklar ve kurallar çerçevesinde eğitim fırsat ve koşullarının sağlanması gerekmektedir.

Türkiye’de Suriyeli Mülteci Çocukların Mevcut Durumu

Tüm dünyada yaşanan sosyo-ekonomik sorunlar ve savaş gibi olumsuz koşullardan en çok çocuklar etkilenmekte; bu olumsuz durumların sonucunda çocukların temel gereksinimleri karşılanamamakta ve çocuklar çeşitli haksızlıklarla karşı karşıya kalmaktadır. Türkiye’nin de taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuğun yaşama, korunma ve katılım hakkı başlıklarıyla özetlenebilecek çocuğun insan haklarını koruma altına alsada; bugün Türkiye’deki Suriyeli mülteci çocukların eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik, ayrımcılıktan korunma, cinsel istismar ve sömürden korunma gibi temel insan hakları ile ilgili pek çok sorunları bulunmaktadır (Mutlu & Kırmısoy, 2016, s. 5).

Türkiye Şubat 2016 itibarıyla kamp içinde ve dışında toplam 2.715.789 kişiyle en fazla sayıda Suriyeli mülteci barındıran ülke durumundadır. Bunların 273.832’si AFAD tarafından 10 ilde kurulan 25 barınma merkezinde, geri kalan 2.441.957 kişi ise kamp dışında yaşamaktadır. Türkiye’de bulunan Suriyelilerin 1.471.925’i yani toplam Suriyeli mülteci nüfusun %54’ü çocuklardan oluşmaktadır (UNICEF, 2016, s. 1). Bu veri 2011 yılından bu yana Türkiye’de doğan bebekler ile birlikte düşünüldüğünde, eğitim çağı yaklaşan ve eğitim çağında olan 746 bin çocuğun olduğu görülmektedir (UNICEF, 2015, s. 1).

Eylül 2015 itibarıyla Türkiye sınırları içerisinde İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün (GİGM)’in verilerine göre 2015-2016 yılı itibarıyla Türkiye’de bulunan temel eğitim çağındaki Suriyeli çocuk sayısı yaklaşık 625.000’dir. Bunların %10’u okul öncesi, %35’i ilköğretim, %27’si ortaokul ve %28’i ise lise çağındadır (Emin, 2016, s.16). 2011 yılından günümüze kadar eğitime erişme oranları artmakla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) verilerine göre 2016 yılı itibarıyla kamp içinde ve dışında eğitime erişebilen çocuk sayısı 290.000’dir. Bu rakam eğitim çağındaki çocukların halen yarısından fazlasının eğitime erişemediğini de göstermektedir (Emin, 2016, s.16), (Tablo 1).

2 Eğitim ve öğretim hakkı, Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 28. maddesiyle güvence altına alınmış, taraf devletlerin çocuğun eğitim hakkını kabul edip, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ilköğretimin herkes için zorunlu ve parasız hale getirilmesi istenilmiştir. Sözleşme’nin 2. maddesi, eğitimde çocuğun kişiliğinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesini, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygısının arttırılmasını, kültürel kimliğine, dil ve diğerleri ile çocuğun geldiği ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygulamalara saygısının pekiştirilmesini, anlayış, hoşgörü, eşitlik gibi hususlarda sorumluluk üstlenmesini ve doğal çevreye saygısının geliştirilmesini amaçlamaktadır. Ayrıca 1951 tarihli *Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme*’nin 22. maddesi, devletlerin eğitim konusunda vatandaşlarına tanınan aynı muameleyi mültecilere sağlamaları hususunu vurgulamaktadır (Odman, 2008, ss. 143-144).

Tablo 1: 2016 yılı itibariyle eğitim çağındaki çocuk ve eğitime erişim oranları

Düzye	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul	Lise	Toplam
Çocuk Sayısı	175.438	218.099	172.544	174.544	625.000
Erişim	15.239	60.320	69.449	30.277	290.403

Araştırmalar okula gitme hakkından faydalanamayan Suriyeli çocukların daha fazla istismar ve kötü muamele riski altında olduğunu, travma sonrası stres bozukluğu semptomlarını (tedirginlik, stres, endişe, umutsuzluk gibi) daha fazla gösterdiğini ve fiziksel ve psikolojik gelişimlerini tamamlamayı başaramadıklarını göstermektedir (ÇOÇA, 2015, s. 3). Bu durum, Suriyeli çocukların “kayıp kuşak” haline gelme riski karşısında Türkiye’nin Suriyeli çocuklara yönelik uzun vadeli eğitim politikaları geliştirmesini zorunlu kılmaktadır (UNICEF, 2016, s. 1).

Milli Eğitim Bakanlığı, 2013 yılından itibaren Suriyeli mültecilerin eğitim sorununa çözüm getirmeyi amaçlayarak bazı düzenlemeler yapmıştır. Eylül 2014’te yayımlanan yabancıların eğitime erişimine ilişkin MEB genelgesi (No: 2014/21), geçici koruma altındaki yabancıların her ildeki il milli eğitim müdürlüğü tarafından denetlenen okullar ve geçici eğitim merkezleri tarafından sağlanan eğitim hizmetlerine erişimini belirli bir standarda bağlanmış ve güvence altına almıştır (UNCHR, 2016). Bu düzenlemeye göre Suriyeli mülteciler Türkiye’deki devlet okullarına ve geçici eğitim merkezlerine³ kaydolma hakkı kazanmıştır. Bu düzenlemelere rağmen Suriyeli mülteci çocuklar eğitime erişme sürecinde birçok sorunla karşılaşmaktadır. Öncelikle Türkiye’deki Suriyeli çocukların büyük çoğunluğu mülteci kamplarının dışında, kent ve köylerde yaşamaktadır ve bu çocukların eğitime erişim oranları kamplarda kalanlara göre daha düşüktür. Örneğin 2014-2015 eğitim yılında kamp dışında yaşayan çocukların geçici eğitim merkezlerine ve devlet okullarına kayıt olma oranı yaklaşık %26 olarak tahmin edilmiştir (UNICEF, 2015b). Kamp dışında kalan çocukların eğitimleri yerel yönetimlerle, gönüllü ulusal ve uluslararası kuruluşlara bırakılmış durumdadır (Emin, 2016, s. 13). Eğitim ile ilgili bir diğer sorun alanı da okula devam eden lise çağındaki gençlerin sayısının az olması ve bu çocukların ailelerinin düşük ekonomik seviyede olması nedeniyle çalışmak zorunda kalmasıdır. Bu durum aynı zamanda çocuk işçiliği sorununu doğurmaktadır (HRW, 2015, s. 54). Aynı şekilde lise çağındaki kız çocuklarının aileleri tarafından ekonomik gerekçelerle erken yaşta evlendirildiği (Erdoğan, 2015, s. 22) ve okula gönderilmediği görülmektedir (Kanat & Üstün, 2015, s. 24). Eğitime erişebilen çocukların ise ekonomik zorluklar nedeni ile okul ve ulaşım masraflarının karşılanamaması, dil engeli, toplumsal uyum sorunu, Suriyeli çocuklara yönelik ayrımcı tutum ve davranışlar ile eğitimci, öğretim materyali eksikliği ve altyapı sorunu gibi birçok engel ile karşı karşıya kaldığı yapılan çalışmalar tarafından ortaya konulmuştur (Emin, 2016, ss. 18-22; HRW, 2015, s. 3; Koman, 2016, s. 14; ÇOÇA, 2015, s. 4).

Suriyeli mülteci çocuklar ayrıca gerek kamplarda gerekse diğer yaşam alanlarında açlık, hastalık, istismar, cinayet, iş kazaları, psikolojik bozukluklar, çocuk evlilikleri ve silahlı gruplara

3 Geçici eğitim merkezleri Suriyeli mülteciler için kurulan kurumlardır. Bu merkezler kamplarda ve bazı kentsel alanlarda mevcuttur ve değiştirilmiş Suriye müfredatı kullanarak Arapça eğitim vermektedir (UNCHR, 2016).

dahil edilme ve başka ülkeye göçler sırasında yaşam hakkı ihlallerine uğramaktadır (TTB, 2014, s. 64; UNICEF, 2016, s. 3; Gündem Çocuk Derneği, 2015). Türkiye yoluyla Avrupa'ya ulaşmak isterken denizlerde yaşamlarını yitiren mülteci ve göçmenlerin büyük çoğunluğunu da yine çocukların oluşturduğu bilinmektedir (UNICEF, 2011, s. 115). Hayatta kalabilen mülteci çocuklar ise beslenme yetersizliği ve çeşitli sağlık sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır. Sağlığa erişim konusunda yapılan birçok olumlu yasal düzenlemeye karşın⁴ özellikle kampların dışında kalan çocukların düzenli ilaca ve koruyucu sağlık hizmetlerine erişiminde; kronik hastalığı olan ya da engelli çocukların ise sağlık hizmetlerine ve sosyal rehabilitasyona erişimlerinde çok önemli sağlık hakkı ihlallerinin yaşanmakta olduğu görülmektedir (TTB, 2014, s. 65; Koman, 2016, s. 13). Tüm Suriyeli mültecilere acil olan sağlık hizmetlerine erişimin açık olması oldukça önemli bir adım olmakla birlikte; acil olmayan sağlık hizmetlerine ancak kayıtlı mültecilerin erişebilmesi, hastanelerde yaşanan ayrımcı uygulamalar ve dil engeli nedeni ile Suriyeli mülteciler sağlık hizmeti alımı sürecinde önemli zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir (Mutlu & Kırmısoy, 2016, s. 43).

Suriyeli mülteciler açısından diğer önemli bir sorun alanı da giderek artan çocuk işçiliği konusudur. Çoğunluğu çocuk olan yaklaşık 400.000 Suriyelinin kaçak iş yerlerinde, kayıt dışı, düşük ücretli ve sağlıksız koşullarda çalıştıkları çeşitli araştırmalarla ortaya konulmuştur (Erdoğan & Ünver, 2015, ss. 45,62-63). Özellikle lise çağındaki erkek çocuklar, çeşitli işlerde düşük yevmiyelerle çalıştıklarından eğitimlerine devam edememektedir (Emin, 2016, s. 22). Kız çocukları ise çok eşlilik, erken yaşta evlilik ve gebelik gibi nedenlerle çok daha savunmasız durumdadırlar (AFAD, 2014b, s. 13).

Medya ve Çocuklarla İlgili Etik İlkeler

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin vurguladığı temel bakış açısı, çocuk haklarına hak temelli bir perspektiften bakarak; bu hakların uygulanması ve kullanılabilmesi için çocuğun iletişim hak ve özgürlüklerini tanımlayarak; çocukların iletişim araçlarına erişimi, düşüncelerini ifade edebilmeleri ve çocuğa zarar verebilecek içeriklerden korunmaları konusunda hak temelli bir medya anlayışının geliştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.⁵ ÇHS'nin 17. maddesi genel

4 Suriyeli mültecilere sağlanacak sağlık hizmetleri için AFAD tarafından 09.09.2013 tarih ve 12816 sayılı 2013/8 genelge yayımlanmış ve Suriyelilerin tüm sağlık giderleri ücretsiz hale getirilmiştir. Ayrıca aynı genelgeye göre bulaşıcı hastalık riskine karşı gerekli önlemlerin alınması, toplu kullanım alanlarının ve çevrenin sağlığa uygunluğunun sağlanması ile sağlık hizmeti verilen yerlerin denetimi görevi sağlık Bakanlığının sorumluluğuna verilmiştir (AFAD, 2014a). Ayrıca 22 Ekim 2014'te yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliği ile özel ihtiyaç sahibi kişilerle ilgili olarak psiko-sosyal yardım ve destek, rehabilitasyon ve özel ihtiyaç sahibi olduğu belirlenenlerin ihtiyaç duyduğu diğer yardımlar dâhil sağlık hizmetlerine öncelik verileceği ve ücretsiz olarak sağlanacağı açıklanmıştır. Buna ek olarak yönetmelik çocuğun yüksek yararının gözetilmesine, şiddet mağdurlarına yönelik ilgili ulusal kanunlar altında önleyici ve koruyucu tedbirlerin uygulanmasına ve insan ticareti kurbanı olarak saptananlar için yardım ve korumaya vurgu yapmaktadır (Resmi Gazete, 2014).

5 Hak temelli yaklaşım ya da insan hakları temelli yaklaşım insan hakları norm ve standartlarını esas almayı amaçlar. Bu niteliği ile hak temelli yaklaşım yerel, ulusal ve devlet unsurları, hükümet politikaları, hukuki ortam düzeyinde, insan haklarının yüksek yararınıyla uygulanmadığını anlamaya ve dezavantajlı grupların güçlendirilmesi için hak ihlalleri kaynaklı sorunlara çözüm üretmeye odaklanmıştır. Çocukların haklarının kabulünün daha çok duyulmasını sağlamak ve çocukların, toplumun her düzeyinde aktif rol alması üzerine düşünmek; bu yükümlülük medya yardımıyla gerçekleştirilebilir. Hak temelli yaklaşımın hayata geçirilmesinde medyanın hak temelli

olarak medyanın çocuk hakları bağlamındaki rolü üzerine odaklanmakla birlikte, taraf devletlere çocuğun esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlıklarını geliştirecek düzeyde bilgi ve belgelere erişimleri ile ilgili yükümlülükler getirmektedir (Hodgkin & Newell, 2003, s. 233). Ayrıca ÇHS medyanın çocuğun refahının desteklenmesinden sorumlu olduğunun altını çizerek, çocuğun düşüncelerini ifade hakkı ve bunu mümkün kılmak için medyaya erişim hakkı (madde 13), çocukların görüşlerinin dinlenmesi ve bu görüşlere saygı gösterilmesi (madde 12) ve çocukların medyadan gelecek zararlardan korunması (madde 16) ilkeleri çerçevesinde genel olarak medyaya çocuk yararına haber yapma ve bilgi verme rolünü yüklemektedir.

Medya kuruluşları ve medya çalışanları çocuk haklarının korunmasına yönelik önemli bir görev yerine getirmektedir. Medyanın çocuk haklarına ilişkin hak temelli bir yaklaşım geliştirmesi çocuk haklarının yaygınlaşmasına destek olurken, aksi durumlar ise hem hak ihlallerinin görmezden gelinmesine hem de ihlallerin yaygınlaşmasına neden olmaktadır (Arcan, 2011, s. 259). Bu ihlallere engel olmak amacıyla ulusal ve uluslararası boyutta birçok medya kuruluşu ve gazetecilik meslek örgütü tarafından çeşitli etik ilkeler geliştirilmiştir. Bunların içerisinde Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'nun (IFJ), UNICEF, BBC, Save The Children, Çocuk Hakları Bilgi Ağı (CRIN) ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin ilkeleri sayılabilir.

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'nun 1998 yılında kabul edilen Çocuklarla İlgili Konularda Haber Yapmada Gözetilecek Yollar ve İlkeler metnine göre medya kuruluşları, çocuk hakları ihlallerini ve çocukların güvenliğini, onların özel hayatlarını eğitim, sağlık ve sosyal refahlarını ilgilendiren konuları; çocuklara yönelen her türlü sömürüyü kamuoyunda tartışılması gereken konular olarak ele almalıdır. Bu ilkelere göre genel olarak çocukların zarar görebileceği durumlarda görsel olarak sunumu ve teşhirinden kaçınılması; haberlerde stereotiplerin ve sansasyonel sunumların kullanılmaması; çocukların güvenliğinin sağlanması ve cinsellik içeren görüntülerini kullanmaktan kaçınması gerektiği vurgulanmıştır (UNICEF, 2007, s. 62).

UNICEF'in geliştirdiği Çocuklarla İlgili Etik Haber Yapılmasına İlişkin İlkeler'e göre ise; çocuklarla ilgili haber veya mülakat yaparken, her çocuğun özel hayat ve mahremiyetine, görüşlerini ifade etme hakkına, kendilerini ilgilendiren konularda katılımda bulunma hakkına ve zarardan ve cezadan korunma hakkına özen gösterilmesi gerektiğinin altı çizilmektedir (Gencil Bek, 2011, s. 29).

Çocuk Hakları Bilgi Ağı (CRIN)'ın belirlediği Çocuklarla Mülakat için Etik İlkeler ise yukarıda değinilen ilkelerin dışında bazı ilkeleri belirlemiştir. CRIN'e göre; mülakat yapılacak çocukları seçerken cinsiyet, ırk, yaş, din, statü, eğitim geçmişi veya fiziksel yetenekleri nedeniyle ayrımcılık yapılmamalıdır; her türlü mülakat, video çekimi ve mümkün olduğunda belgesel

---

gazetecilik yaklaşımı geliştirilmesinin rolü büyüktür (Save The Children, 2005, s. 34; Arcan, 2011, s. 255). Bu nedenle habercilerin kendilerine aşağıdaki ilkeleri rehber edinmeleri önerilir:

1. Haberin insan hakları ile ilişkisi ve bağlamı dikkate alınmalıdır.
2. Haberde ayrımcılığa duyarlılık ilkesi dikkate alınmalıdır.
3. Haberde hesap verilebilirlik ve şeffaflık ilkesi dikkate alınmalıdır.
4. Haberde haber öznesinin katılımı ilkesi dikkate alınmalıdır.
5. Haber ilişkilerinde devamlılık ve güçlendirme ilkesi dikkate alınmalıdır (Arcan, 2011, s. 256).

fotoğraf için çocuktan ve velisinden izin alınması; çocuk cinsel istismar veya sömürü mağduruysa veya cinsel istismarın failiyse, çocuğun kendisi veya velisi tam bilgilendirilmiş rıza vermediği takdirde çocuğun HIV-pozitif ya da AIDS olduğu durumlarda ve çocuk bir suçla suçlanıyor veya hüküm giymiş ise çocuğun adının değiştirilmesi veya görüntüsü gizlenmesi; çocukların risk altında olduğu durumlarda haber değeri ne kadar yüksek olursa olsun tek bir çocukla ilgili haber yapmak yerine çocukların genel olarak durumlarıyla ilgili haber yapılması önerilmektedir (UNICEF, 2007, ss. 64-65).

Medya kuruluşları içerisinde en kapsamlı ilkeler ise BBC'nin rehber ilkeleridir. Bu ilkelerde mahremiyet hakkı, görüşlerini ifade etme hakkı, kendilerini ilgilendiren konularda katılımında bulunma hakkı ve potansiyel de olsa, zarardan ve cezadan korunma hakkına vurgu yapılmakta; isimler değiştirilmiş, gizlenmiş ve hatta kullanılmamış olsa bile, çocuğu, kardeşlerini veya akranlarını riske atacak görüntülerin veya haberlerin yayımlanmaması; her çocuğun yüksek menfaati, çocuk hakları konusunda savunuculuk ve çocuk haklarının tanıtılması da dahil olmak üzere, her şeyin üzerinde korunacağı vurgulanmaktadır (UNICEF, 2007, ss. 63-64).

Türkiye'de çocuk hakları ve medya konusunda yer alan etik düzenlemeler içerisinde ise özellikle Türkiye Gazeteciler Cemiyeti *Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi* ile British Council, BBC World Service Trust ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından ortak hazırlanan *Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu* sayılabilir. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti *Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi*'nde çocukların haberleştirilmesi konusu şöyle yer almaktadır (Gencil Bek, 2011, s. 38):

Çocuklarla ilgili suçlarda ve cinsel saldırılarda sanık, tanık ya da mağdur (maktul) olsun, 18 yaşından küçüklerin açık isimleri ve fotoğrafları yayınlanmamalıdır. Çocuğun kişiliğini ve davranışlarını etkileyebilecek durumlarda, gazeteci, bir aile büyüğünün veya çocuktan sorumlu başkasının izni olmaksızın çocukla röportaj yapılmamalı veya görüntüsü alınmaya çalışılmamalıdır.

Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu, 2005 yılında British Council'in BBC World Service Trust (WST) işbirliği ile medyanın toplumsal katılımındaki rolünü desteklemek amacıyla başlattığı ve 2006 yılında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin ulusal ortak olarak yer aldığı Medya ve Toplumsal Katılım projesi kapsamında hazırlanmıştır. Söz konusu proje kapsamında yürütülen bilimsel araştırmada farklı medya gruplarını temsilen seçilen dört ulusal gazetede bir yıl boyunca yayınlanan haberlerde farklı toplumsal grupların nasıl temsil edildiği, içerik analizi tekniğiyle araştırılmış ve araştırma sonuçlarına göre daha dezavantajlı konumda olan grupların temsilindeki sorunlar tespit edilerek, meslek ilkelerinin geliştirilmesi gereği ortaya konulmuştur. *Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu*'nu hazırlamak için Türkiye'nin yazılı ve görsel medya kuruluşlarına mensup önde gelen medya profesyonelleri (editörler, okur temsilcileri, gazeteciler, televizyoncular) ve ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcileri ile akademisyenlerin katılımıyla bir dizi toplantı yapılmıştır (Türkiye Gazeteciler Sendikası, 2016).

Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu'nda öncelikle medyanın üretim süreci ve içeriğini çocukların yararına dönüştürmek amacıyla medya kuruluşlarına ve profesyonellerine yönelik kılavuz ilkeler

belirlenmiştir. Buna göre yaş, cinsiyet, sakatlık, ırk ya da etnik köken, dini inanç, sosyal ve ekonomik statü farkına bakılmaksızın medya içeriğinde çocuklar arasında ayrımcılığı önlemek ve onurlarının korunması konusunda gerekli duyarlılığı göstermek bütün medya çalışanlarının görevi olmalıdır. Bütün medya profesyonelleri etiketler ve sıfatlar yoluyla çocuklarla ilgili yaratılabilecek olumsuz kalıp yargılar konusunda duyarlı olmalıdır. Haberciliğin, olumsuzluğa odaklanan yaygın anlayışının dışına çıkılarak çocuklarla ilgili olumlu gelişmelere ve onların başarı öykülerine yer verilmelidir. Çocuğa yönelik şiddet hiçbir biçimde meşru gösterilmemelidir. Özendirici olabileceği göz önünde bulundurularak, çocuğa yönelik şiddet ve taciz haberlerinde bu eylemleri uygulayanların eyleme dair uzun açıklamalarına yer verilmemeli, bu açıklamalar mümkün olduğunca kısa tutularak ve eleştirilerek aktarılmalıdır. Çocuğa yönelik şiddet hiçbir biçimde meşru gösterilmemelidir (UNICEF, 2007, ss. 65-66).

Kılavuzda ayrıca mülteciler ve göçmenlerin temsiline ilişkin ilkelere de yer verilmiştir. Buna göre mülteci ve göçmenlerle ilgili medya içeriği oluştururken olumsuz duygular uyandırabilecek tanımlamalar yapılmamalı, ırkçı ve ayrımcı söylemler kullanılmamalıdır. Mülteci ve göçmenlerin hukuki durumları farklılık göstermektedir. Bu nedenle, medya içeriği oluşturulurken doğru terminoloji kullanımı için uzman kuruluşların desteğine başvurulmalıdır. Konuşulacak kişinin rızası önceden alınarak, kişi konuşması sonrasında karşılaşılabileceği olası riskler konusunda bilgilendirilmelidir. Mülteci, göçmen ve insan ticareti mağdurlarının gerek kendi, gerekse ülkelerinde bıraktıkları yakınlarının can güvenliği için medyada açık kimlik ve görüntülerinin yayınlanmamasına özen gösterilmelidir. Mülteci ve göçmenlerin genel olarak içinde buldukları yaşam koşullarının olumsuzluğu dile getirilirken, insan onurunun korunması ilkesine dikkatle uyulmalı, kişiler rencide edilmemelidir (Türkiye Gazeteciler Sendikası, 2016).

Çocuk Hakları ve Çocukların Medyada Temsili

Çocukların medyada temsili, içinde bulunulan kültürün çocuklara ve çocukluğa yönelik bakış açısını yansıttığı gibi toplumun çocuklara dair tutum ve davranışları ile çocuklar adına alınan kararları da etkilemektedir. Çocukların medyada temsillerine ilişkin mevcut literatür bu temsilin çocuk haklarını ihlal eden pek çok sorunlu noktasını ortaya koymaktadır. Bu çalışmalara göre öncelikle çocuklar medyada yeterince temsil edilmemektedir. Çocuklar medyada temsil edildiklerinde ise sınıfsal, cinsiyetçi, etnik/ırksal kökene göre ve engelli olma durumuna göre ayrımlara uğramaktadır.

Yaygın medyanın çocukları yok saymanın yanı sıra yaptığı bir diğer hak ihlali de çocukların haberlere olumsuz örnekler üzerinden konu edilmesidir. Çocukların maruz kaldığı şiddet, savaş, afetler, yoksulluk, engellilik, taciz gibi durumlarda, medya çocukları daha çok olumsuz olayların öznesi olarak “başı derttekiler” ve/veya “başa dert olanlar” olarak temsil etmektedir. Böylece bu çocuklar için olumsuzluktan kurtuluşun tek çaresi olarak disipline edici politikalar öngörülmektedir (Alankuş, 2007, s. 37).

Çocuklar medyada olumlu haberlerin konusu olduklarında bile, onları bir özne olarak değil, nesne olarak temsil edilmektedir. Örneğin çocuklara/gençlere atfedilmiş olan milli bayram günlerinde bile olumlu haber öznesi olmadıklarını, siyasi liderlerin milliyetçi/hamasi

söylemlerinin, bu söylemler arasındaki rekabetin ve tüketimi arttırmak için bir vesile haline geldikleri görülmüştür (Değirmenciöğlü, 2007, ss. 140-141).

Çocuk haklarıyla ilgili habercilik pratikleri açısından diğer dikkat çekici nokta ise çocuk haklarının yaygın medyada çok az yer bulmasıdır. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'nun (FIJ) “Medyada Çocuk Haklarını Tanımak” konulu atölye çalışmasında belirtildiğine göre, çocuklar dünya nüfusunun üçte ikisinden fazlasını oluşturdukları halde, medyanın kapsadığı konuların %5’inden azı çocuklarla ilgilidir. Medya çocukları haber konusu yaptığında ise, bu “çocuk fuhuşu, organ kaçakçılığı, cinsel istismar, eğitim ve sağlık hizmetlerinden mahrum bırakılmaları, çocuk emeği sömürüsü, sokak çocukları” gibi olumsuz konularda olmaktadır (Alankuş, 2007, s. 28). Bunun yanında oyun, rekreasyon ve spor hakkı gibi çocuk haklarına ilişkin daha geniş konular genellikle haber değeri olmayan konular olarak görülmektedir (UNICEF, 2007, s. 37).

Çocukların Türkiye’de de genel olarak medyada çok az yer aldıkları bilinmektedir. Türkiye’de çocukların medyada temsili konusunda Gencel Bek’in 2005 yılında yaptığı çalışma çocukların haberlerde çok az yer bulabildiğini, yer bulduklarında ise daha çok suç ve şiddet mağduru (%24,9), kaza, afet ve trajedi (%15,8) konularında temsil edildiklerini ortaya koymuştur. Haberlerde çocuklarla ilgili en az işlenen konu ise çocuk işçiliği (%0,5) olmuştur (2011, s. 25). Çocuk hakları konusu da en az işlenen konular arasındadır. Bağımsız İletişim Ağı (BİA) tarafından Ekim 2005 tarihli Medya İzleme Raporu verilerine göre, çocuk haklarıyla ilgili haberlerin ulusal medyadaki haberler içerisindeki payı %2’yi bile bulmamaktadır (Erdoğan Tosun, 2007, s. 190). Ayrıca medya, çocuklarla ilgili hak ihlallerini ancak toplumsal bir duyarlılık oluşturduktan sonra ele almaktadır (Üstündağ & Özmen, 2007, s. 235).

Türkiye’de çocukların haber metinleri içerisinde temsilde diğer sorunlu bir alan “suçlu çocuklar”ın temsiline ilişkindir. Kanunla ihtilafa düşen, sokakta yaşayan, sokakta çalışan, madde kullanan çocuklar, haberlerde “sokak çocukları”, “tinerci”, “kapkaççı” gibi tanımlamalarla damgalanmakta, görüşleri alınmamakta ve kimlikleri haberlerde sıklıkla deşifre edilmektedir (Serdaroğlu, 2014, ss. 95-96). Türkiye’de çocukların kendilerini çok yakından ilgilendiren eğitim gibi konularda yapılan haberlerde görüşlerine ve katılımlarına yer verilmediği (Demir, 2014, s. 203); şiddete uğrayan çocuklara dair haberlerde mağdur çocukların fotoğrafları, isim ve soy isimleri, adreslerinin verildiği; kız çocuklarının yaşı kaç olursa olsun “kız” olarak verilerek cinsiyetinin ön plana çıkarıldığı; “tecavüzcü çocuk”, “tecavüz kurbanı çocuk” gibi tanımlamalarla damgalandığı (Ardıç Çobaner & Vuran Doğan, 2012, s. 85); hasta ya da engelli çocukların temsilde ise damgalama ve mahremiyet ihlallerinin ortaya çıktığı (Aygün, 2014, s. 198) çeşitli çalışmalarla gözler önüne serilmiştir.

Göçmen veya mülteci çocukların medyada temsili ise hem mültecilerin medyada temsiline hem de genel olarak çocukların medyada temsiline ilişkin sorunları içerisinde barındırmaktadır. Genel olarak medyanın mülteci ve göçmenlerin temsili sürecinde de ırkçı/ayırıcı görüş, değer ve tutumların gizlenmesi, sürdürülmesi, yaygınlaştırılması ve meşrulaştırılmasına aracılık ettiğini vurgulayan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda Batı mediasında azınlıkların, mültecilerin ve göçmenlerin olumsuz rollerle, suç, şiddet, etnik ilişkiler gibi stereotipleştirilmiş temalar içerisinde, negatif söylem biçimleri ele alındığı (van Dijk, 2007, s. 167; Buchanan, vd., 2003, s.

8); suç ve şiddet ile ilişkilendirildiği (van Dijk, 1999); sıklıkla duygusal bir dil aracılığıyla aktarıldığı ve olaylara ilişkin arka plan bilgisinin verilmemesi (ICAR, 2004); “hırsız, kaçak göçmen, esrar kaçakçısı, hastalıklı ve terörist” gibi sıfatlar aracılığıyla (Friedman, 2008) tanımlandıkları ortaya konulmuştur. Bütün bunların yanında son dönemde Suriyeli mültecilerin göçü sonrası İngiliz basınında Suriyeli mültecilerin temsilini konu alan çalışmada Venir (2015, s. 1) haberlerde Suriyeli mültecilerin diğer mülteci gruplara yönelik yapılan negatif ve “fırsatçı” tanımlamalarının aksine “olumlu” (%40) ve “nötr” (%43) tonlarda temsil edildiğini; bu temsilin kişisel trajik öyküler aracılığı yapıldığını ve “hakiki mülteci”ler olarak Suriyeli mültecilerin masumiyet ve incinebilirliklerine vurgu yapıldığını ifade etmektedir. Çocuklar ise haberlerde bu trajedinin ana kurbanları olarak yer almaktadır.

Türkiye’de son dönemde Suriyeli mültecilerin medyada temsiline ilişkin çalışmaların sayısı artmış olmakla birlikte; bu çalışmalar içerisinde sadece mülteci çocukların temsilini konu alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Türkiye’de mültecilerin medyada temsiline ilişkin çalışmalar ve göze çarpan bulguları ise şu şekildedir: Kolukırık’ın 2003-2008 yıllarını kapsayan araştırması Türk basınında mültecilerle ilgili haber metinlerinin; yüzeysel, sorun çözücü olmaktan uzak olduğunu ve mültecilerin durumunu olağan bir durumun sunumu içerisinde ele aldığını göstermektedir (2009, s. 6). Hrant Dink Vakfı’na hazırlanan raporda yer alan Ataman’ın çalışması yerel ve ulusal basında Suriyeli mültecilere yönelik doğrudan veya dolaylı ayrımcı bir söylemin varlığını ve hak odaklı yaklaşımın eksikliğini ortaya koymaktadır (2014, s. 5). Erdoğan ise; medyanın mültecilere ilgisinin son derece yüzeysel kaldığını; yerel medyanın konuya daha “yakın” dururken, ulusal medyanın olayı hükümete “yakın-uzak olma” durumu ile orantılı olarak ve üçüncü sayfa habercilik anlayışı ile yaklaştığını ve haberlerde genel olarak “misafirlik” ile tanımlanan bir “haddini bilme” vurgusunun ön planda olduğunu ifade etmiştir (2014, s. 46). Türk medyasında Suriyelilerle ilgili haberlerde gazetelerin editöryal duruşlarının ve hükümet karşıtlığı/taftarlığı gibi olguların da haberlerin söylemlerini etkilediği ise çeşitli çalışmalarda vurgulanmıştır (Olgun, 2014, s. 96; Göktuna Yaylacı & Karakuş, 2015, s. 240). Ayrıca çeşitli çalışmalarda Suriyeli mültecilerin “mağdur kitleler”, “sorun yaratanlar”, “ekonomik yük” veya “günah keçisi” olarak olumsuz temalarla temsil edildikleri ortaya konulmuştur. Bu temsiller içerisinde özellikle “mağduriyet” metaforu kadın ve çocuklar üzerinden oluşturulurken; kadınlar ve çocuklar haberin “edilgen” ve “mağdur” nesnelere olarak temsil edilmiştir (Efe, 2015, ss. 50,59; Göker & Keskin, 2015, s. 229). Doğanay ve Çoban Keneş’in çalışması ise; medyanın Suriyeli mültecilere yönelik söyleminin ilk düzlemde getirdikleri ekonomik yük ve güvenlik sorunu ile ilişkilendirildiğini; ikinci düzlemde harcanan paralar, yapılan yardımların miktarı ve mültecilerin sayısına yapılan vurgularla nesneleştirildiğini ve son olarak da mültecilerin Türkiye’deki varlığının içinde buldukları koşullar ve bunlara yönelik oluşan tepkilerin duygusallaştırılarak, Suriyelilerin Türkiye’deki varlığı, hak ihlalleri ve/veya meselenin insani boyutunun göz ardı edildiğini ortaya koymaktadır (2016, s. 143).

Suriyeli Çocukların Medyada Temsili: Araştırmanın Amacı, Kapsamı, Önemi, Sınırlılıkları ve Yöntemi

Bu çalışmada Türkiye’de bulunan Suriyeli mültecilerin yarısından fazlasını oluşturan Suriyeli çocuklarla ilgili olarak yapılan haberlerde, Suriyeli mülteci çocukların haberlerde nasıl temsil edildiğini analiz etmek ve bu haberlerde Türkiye’nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi ile sınırları çizilen çocuk hakları perspektifinin ve çocuk haklarına

yönelik vurgunun eksikliğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında; 2015 yılı Eylül, Ekim, Kasım ve Aralık ayları ile 2016 yılı Ocak ve Şubat aylarını kapsayan toplam altı ay süresince, Suriyeli mülteciler konusunda birbirinden farklı bakış açılarına sahip oldukları düşünülen dört ulusal gazetenin (*Hürriyet*, *Birgün*, *Radikal* ve *Yeni Şafak*) internet sitelerinde yer alan çevrimiçi haberler “Suriyeli”, “mülteci”, “sığınmacı”, “çocuk” anahtar kelimeleri kullanılarak taranmış ve elde edilen haberler dijital ortama aktarılarak arşivlenmiştir.

Çalışmada haberlerin çocuk hakları ile ilişkisi ve bağlamı göz önünde bulundurularak; haberlerde mülteci çocukların nasıl temsil edildiği içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Ayrıca içerik analizi ile belirlenmiş haber temalarını daha iyi açıklayabilmek amacıyla, temaların analizi incelenen haberler içerisinden seçilmiş örnek haber metinleri ile desteklenmiş ve zenginleştirilmiştir. Böylece haber metinlerinde Suriyeli mülteci çocukların nasıl temsil edildiği ve bu temsillere yol açan söylemlere dair ipuçlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma boyunca genel olarak aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:

1. Suriyeli mülteci çocuklar olumlu ya da olumsuz haber konularında ne oranda temsil edilmektedir?
2. Haberler aracılığı ile Suriyeli mülteci çocuklara yönelik olarak hangi söylemler ve önyargılar üretilmektedir? Haberlerde çocukları damgalayıcı, tanımlayıcı, kişisel mahremiyetlerine zarar verici imge, görüntü ve ifadeler yer verilmekte midir?
3. Suriyeli mülteci çocuklar ile ilgili haberlerde haberin öznesi ve haberin kaynağı olarak çocukların sesine ve görüşüne ne oranda yer verilmektedir?
4. Suriyeli mülteci çocuklar hangi temalarda (mülteci çocukların dramını anlatan anlatılar, mülteci çocukların eğitim sorunları, eğitim odaklı projeler, çocuk işçiliği ve insani yardım kampanyaları vb.) temsil edilmektedir?
5. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi göz önünde bulundurularak çocukların eğitim, sağlık, konut, çalışma, sosyal güvenlik gibi haklarını içeren temel haklara vurgu yapan haberlere gazetelerde ne oranda yer verilmektedir?

Bu çalışma hak temelli bir bakış açısı ile Suriyeli mülteci çocukların gazetelerde nasıl temsil edildiğini ve bu temsilde çocuk hakları bakış açısının eksikliğini ortaya koymayı amaçlaması nedeni ile ilk ve özgün çalışma olma niteliğini taşımaktadır. Ayrıca Türkiye’de mülteci sayısının 2,5 milyonu aştığı 2015 yılı sonu ve 2016 yılı başını kapsayan altı aylık bir süre incelenmiş olması ve araştırma seçilen gazetelerin sadece internet nüshalarını kapsaması çalışmanın sınırlılıkları içerisinde sayılabilir.

Araştırmanın Bulguları ve Tartışma

Araştırma kapsamında altı aylık dönem boyunca toplam 205 haber incelenmiştir. Haberlerin %66,8’i (137 haber) *Radikal* gazetesinde, %18’i (37 haber) *Hürriyet* gazetesinde, %8,3’ü (17 haber) *Birgün* gazetesinde, %6,8’i (14 haber) ise *Yeni Şafak* gazetesinde yer almaktadır. *Radikal* gazetesi sadece dijital olarak yayınlanmakta olup; haber sayısının yüksek olduğu ve bu haberlerin özellikle mülteci kamplarından ve yerel haber kaynaklarından edinildiği görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2: Haberlerin Gazetelere Göre Dağılımı

Gazeteler	Haber Sayısı (%)
<i>Radikal</i>	137 (%66,8)
<i>Hürriyet</i>	37 (%18)
<i>Birgün</i>	17 (%8,3)
<i>Yeni Şafak</i>	14 (%6,8)
Toplam	205

Araştırma kapsamında Suriyeli mülteci çocukların yer aldığı haberlerin yarısından fazlası (111 haber) ölüm, hastalık, yoksulluk, açlık, şiddet, istismar, çocuk işçiliği, eğitime erişememe gibi olumsuz koşullarla ilgilidir. *Birgün* gazetesinde yer alan haberlerin tamamı, *Hürriyet*'te ise %75,7'si olumsuz koşullara ilişkin iken; *Radikal* (%43,8) ve *Yeni Şafak*'ta (%42,9) bu oran daha düşüktür (Tablo 3).

Tablo 3: Gazetelere Göre Haberlerin Yaklaşımı

Gazeteler	Olumlu	Olumsuz
<i>Radikal</i>	77 (%56,2)	60 (%43,8)
<i>Hürriyet</i>	9 (%24,3)	28 (%75,7)
<i>Birgün</i>	0	17 (%100)
<i>Yeni Şafak</i>	8 (%57,1)	6 (%42,9)
Toplam	94 (%45,9)	111 (%54,1)

Haberlerde Suriyeli çocukların içinde bulunduğu olumsuz koşulların neden ve sonuçlarına ilişkin yeterince arka plan ve bağlam bilgisi verilmediği ve bu haberlerin çocuk hakları ile bağının kurulmadığı görülmektedir (Görsel 1). Bu durum çocukların yaşadığı olumsuzlukların nedenlerinin anlaşılmasını ve düzeltici politikalar geliştirilmesini engelleyerek; uzun vadede çocukların suça ve şiddete karışma oranını arttırabileceği gibi, bu çocuklara yönelik önyargı ve suçlayıcı ifadelerin artmasına da yol açabilir. İncelenen süre içerisinde haberlerde Suriyeli mülteci çocuklara yönelik olumsuz temsiller içeren, damgalayıcı ve tanımlayıcı ifadelere çok sık rastlanmamakla birlikte; sadece iki haberde “*dilenen çocuklar*” ve “*ısrarla para istemeleri*” ifadeleri ile mülteci çocuklardan söz edildiği görülmüştür (Görsel 2).

Haberlerin yarısında (102 haber) habere konu olan çocuğun/çocukların görüntülerine yer verilmiştir. Çalışmada çocukların adlarının ve soyadlarının haberlerin %38'inde (78 haber) yer aldığı; çocukların adlarının yer olmadığı haberlerde ise yaşadıkları kamp, şehir, anne-baba adı veya okullarının bilgisine yer verilerek kişisel mahremiyetlerine dikkat edilmediği görülmüştür (Tablo 4). Özellikle şiddet ya da başka bir travma yaşayan çocukların görüntüleri ve kişisel bilgilerinin paylaşılmasında daha özenli davranılması ve “*çocuğun yüksek yararı*”nın gözetilmesi gerektiği belirtilmelidir.

Tablo 4: Suriyeli Çocukların Görüntü ve Kişisel Bilgilerine Yer Verilme Durumu

Gazeteler	Haberlerde Çocukların Görüntüsü		Haberlerde Çocukların Kişisel Bilgileri	
	Var (%)	Yok (%)	Var (%)	Yok (%)
<i>Radikal</i>	54 (%39,4)	83 (%60,6)	51 (%37,2)	86 (%62,8)
<i>Hürriyet</i>	29 (%78,4)	8 (%21,6)	10 (%27)	27 (%73)
<i>Birgün</i>	17 (%100)	0	11 (%64,7)	6 (%35,3)
<i>Yeni Şafak</i>	2 (%14,3)	12 (%85,7)	6 (%42,9)	8 (%57,1)
Toplam	102 (%49,8)	103 (%50,2)	78 (%38)	127 (%62)

İncelenen haberlerin yaklaşık yarısında (98 haber) çocuğun sesine/görüşüne yer verilmeyle birlikte; haberlerin yarısından fazlasında (107 haber) çocukların seslerinin/sözlerinin duyulmaması önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Çocukların görüşlerine yer verilen haberlerde bile haberlerin asıl kaynakları emniyet ve idari sorumlular (vali, kaymakam gibi), okul müdürü, öğretmenler, sivil toplum temsilcileri ve ailelerden oluşmaktadır.

Tablo 5: Haberlerin Temalara Göre Dağılımı

Gazeteler	Temalar				
	Mağdur Çocuklar (%)	Eğitim (%)	Sağlık ve Sosyal Hizmetler (%)	Yardım Kampanyaları (%)	Çocuk İşçiliği (%)
<i>Radikal</i>	125 (%91,2)	71 (%51,8)	31 (%22,6)	22 (%16,1)	3 (%2,2)
<i>Hürriyet</i>	28 (%75,7)	16 (%43,2)	3 (%8,1)	1 (%7,1)	4 (%10,8)
<i>Birgün</i>	15 (%88,2)	2 (%11,8)	0	0	5 (%29,4)
<i>Y.Şafak</i>	7 (%50)	6 (%42,9)	1 (%7,1)	1 (%2,7)	1 (%7,1)
Toplam	175 (%85,4)	95 (%46,3)	35 (%17,1)	24 (%11,7)	13 (%6,3)

Çalışmada Suriyeli mülteci çocukların haberlere hangi temalarda ve ne şekilde konu olduklarına da bakılmıştır. Suriyeli mülteci çocukların haberlerde en sık yer aldığı tema “mağdur çocuklar” temasıdır (%85,4). Bu temanın en sık rastlandığı gazete *Radikal* (%91,2) ve en az rastlandığı gazete ise *Yeni Şafak* (%50) olmuştur (Tablo 5). Çocukların yaşam hakkını tehdit eden durumların/olayların yer aldığı haberler “savaşta kaçarak Türkiye’ye sığınan”, “denizde boğularak ölen”, “yetim kalan”, “sınır dışı edilen”, “çadırda yaşayan”, “soğuk ve açlıkla mücadele eden”, “soğuktan donan”, “Ege’de sahile vuran” gibi ifadelerin yer aldığı haber başlıklarını içermektedir (Görsel 3 ve Görsel 4).

Ankara’da 36 günlük Suriyeli bebek donarak hayatını kaybetti

Ülkelerindeki iç savaşta kaçarak Ankara’ya sığınan ve naylon çadırda yaşayan Suriyeli ailenin 36 günlük bebeği, eksi 20’lere düşen soğuğa dayanamayıp hayatını kaybetti.

28.01.2016 11:49

Olay, sabah saatlerinde Çankaya İlçesi Dikmen Vadi’si’nde yaşandı. Suriye’deki iç savaşta kaçarak Ankara’ya sığınan anne Soney Said ile baba Hasan Said’in 36 gün önce bir bebekleri dünyaya geldi. Dikmen Vadi’si’nde naylon çadırda yaşam mücadelesi veren ailenin Ebru isimli bebeği, eksi 20’lere düşen soğuklara daha fazla dayanamadı. Sabah uyanan aile çocuklarını hareketlessiz halde buldu. Said ailesi durumu hemen 112 Acil Servis ekiplerine bildirdi. Sağlık ekipleri, buzlanma nedeniyle cadırların olduğu alana inemedi. Bunun üzerine bebek ambulansa taşındı. Hastaneye kaldırılan bebeğin hayatını kaybettiği belirtildi.

Baba Hasan Said, sabah uyardıklarında çocuklarını hareketlessiz bulduklarını ve donarak öldüğünü söyledi.

Derme çitma çadırlarda kalan diğer Suriyeliler de yakacak bulamadıklarını ve soğuk havada zor şartlarda yaşamaya çalıştıklarını anlattı. Yapılan düzenlemeyle kalıtı toplama işini de artık yapamadıklarını kaybeden vatandaşlar yetkililerden yardım beklemediklerini aktardı.

Ankara’da eskisi altına alan soğuk hava en çok çadırlardaki küçük çocukları etkiliyor. Doğru düzüst giyecek ayakkabı ve kıyafetleri bulunmayan çocukları için acısı hali yürekleri burkuyor.

Görsel 3: (Birgün, 28 Ocak 2016)

Suriyeli iki çocuk, sopyayla dövülerek öldürüldü

20.11.2015 14:12
A. A.

Hatay’ın İskenderun İlçesi’nde Suriyeli 16 yaşındaki **Abdulhamit Taben** ile aynı yaşta ki akrabası **Ahmet Taben** öldürüldü. İki çocuğun da dövülerek öldürüldüğü saptırırken, çocukların yanlarında çalıyığı hurdacı 31 yaşındaki **Habip Oral**, cinayetleri işlediği iddiasıyla tutulandı.

RADİKAL - Çarşamba günü akşam saatlerinde vatandaşlar tarafından yerde hareketlessiz yatarak bulunan **Abdulhamit Taben**, İskenderun Devlet Hastanesi’ne götürüldü. Burada yapılan kontrollerde **Taben**’in öldüğü belirlendi. Yapılan ilk incelemede **Abdulhamit Taben**’in dövülerek öldürüldüğü saptandı. Polis olayla ilgili soruşturma başlatırken, ilerleyen saatlerde Yıldırım Tepe Mahallesi 382 Sokak’ta bir çocuk cesedi bulunduğu ihbarı geldi. Olay yerine giden polis, cesedin **Ahmet Taben**’e ait olduğunu ve tıpkı hastaneye götürülen **Abdulhamit** gibi dövülerek öldürüldüğüünü belirledi.

SOPAYLA DÖVÜP ÖLDÜRÜMŞ
Bunun üzerine araştırmasını derinleştirilen polis, her iki çocuğun akrabası olduğunu, birinin ailesinin İstanbul’da, diğerinin ise Suriye’de yaşadığını tespit etti. Araştırmada çocukları hırdacılık yapan **Habip Oral** için çöplerden hurda topladığı, Oral’ın zaman zaman çocukları sopyayla dövdüğü ortaya çıktı. Olay gecesi yine **Habip Oral**’ın çocukları sopyayla dövdüğünü belirlemesi üzerine hareket eden polis, evli beş çocuk babası **Habip Oral**’ın da aralarında bulunduğu 4 kişiyi gözaltına aldı. Sorgularının ardından dün akşam saatlerinde adliyeye sevk edilen şüphellerden **Habip Oral** tutulanırken, diğer 3’ü serbest bırakıldı. Polis, her iki çocuğun ailesine ulaşmak için çalışma başlattı. (Ufuk AKTUĞ/İSKENDERUN/DHA)

Görsel 4: (Radikal, 20 Kasım 2015)

Suriyeli mülteci çocukların eğitimi ve/veya mülteci çocuklara yönelik eğitim odaklı proje ve faaliyetleri konu alan haberler ikinci önemli temayı oluşturmaktadır. Haberlerin yarıya yakınında (%46,3) eğitim temasına yer verilmiştir. Bu temanın en sık rastlandığı gazete *Radikal* (%51,8) ve en az rastlandığı gazete ise *Birgün* (%11,8) olmuştur (Tablo 5).

Türkiye’de bulunan Suriyeli çocuklar okullara kayıt olabilseler bile eğitim sürecinde birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Eğitim temasında yer alan haberlerin önemli bir kısmı “yerleşim yerlerinde okul/derslik açılması”, “okullara ve çocuklara yönelik kırtasiye/giyecek yardımları”, “çocukların karne alması” gibi eğitime erişebilen çocuklar ile ilgili haberlerden oluşmaktadır (Görsel 5). Bu haberlerde dikkati çeken nokta ise eğitim hakkının devletin bir yükümlülüğü olarak sunulması yerine, bir “iyilik” ve “yardım” anlayışı ile sunulmasıdır. Haberlerde özellikle kampların dışında yaşayan çocukların eğitim hakkına erişiminde yaşadığı sorunlara; eğitime erişebilenlerin aldığı eğitimin niteliğine ve karşılaştıkları sosyo-kültürel ve ekonomik engellere ve engelli olup özel eğitime ihtiyacı çocukların durumuna çok az yer verildiği görülmüştür (Görsel 6).

Suriyeli öğrencilerin karne sevinci
Suriye sığınmacı göçen 180 Suriyeli öğrenciye, Türkiye ve Arapça hazırlanan karneleri ikinci dönem başlamasıyla birlikte dağıtıldı. Vali Yardımcısı Kaymakam Özgür Kızılcıoğlu, öğrencilerin karnelerini bugün dağıttı” dedi.

Ülkesindeki iç savaştan kaçarak Mardin’de eğitimlerine devam eden 120 Suriyeli öğrenci, karne sevinci yaşıyor. Kentteki 14 Eylül Ortaokulunda kendi ülkelerindeki dil ve müfredata uygun eğitim verilen Suriyeli ilköğretim ortaokul öğrencileri için Türkiye ve Arapça hazırlanan karneleri ikinci dönem başlamasıyla törenle dağıtıldı.

Sürt Vali Yardımcısı Bünyamin Kuş, yaptığı konuşmada, 10 öğretmenin görev yaptığı okulda Suriyeli çocukların eğitim gördüğünü söyledi. Öğrencilerin karnelerinin genel olarak iyi olduğunu belirten Kuş, “Öğrencilere kendi müfredatlarına göre eğitim verildiğinden karnelerini bugün dağıttık. Çocuklara Türkiye ve Arapçanın da aralarında bulunduğu dersler verildi. Açını başkanı devam ettirmelerini diliyoruz” dedi.

Eğitimde 2 ülkede esas alınıyor

İl Millî Eğitim Müdürü Mehmet Fethi Suay da Suriyeli öğrencilere iki ülkenin müfredatına uygun şekilde eğitim verildiğini dile getirdi.

Arapça öğretmeni Suriyeli Hammed Elmetar ise Suriye’de karne dağıtımını ikinci yılının ilk gününde gerçekleştirildiğini vurgulayarak “Karnelerimizin bir yansı Türkiye bir yansı ise Arapça’dır. Bu karneler bizim kardeşliğimizin göstergesidir. Ayrıca dersleri iyi olan öğrencilerimize takdir ve teşekkür belgeslerini de verdik” diye konuştu.

Karnelerini alan öğrenciler, şarkı söyleyerek eğlendiler.

Görsel 5: (Yeni Şafak, 4 Şubat 2016)

Suriyeli babanın down sendromlu çocuğuna eğitim talebi

12.11.2015 12:24

AA

- Ülkesindeki iç savaştan kaçarak Mardin’e yerleşen Zeyneddin Ahmet, down sendromlu, 11 yaşındaki çocuğuna eğitim görmesini istiyor

MARDİN (AA) - Ülkesindeki iç savaştan kaçarak Mardin’in Kızıltepe ilçesine yerleşen Suriyeli Zeyneddin Ahmet, down sendromlu çocuğu 11 yaşındaki Ali Ahmet’in eğitim görmesi için destek talebinde bulundu.

Kızıltepe’de Akıyan Mahallesi’nde kerpiç bir evde oturan akrabalarının yanına sığınan baba Zeyneddin Ahmet (53), down sendromlu çocuklara verilen eğitimin kendi çocuğuna da verilmesini istiyor. 6 çocuk babası Ahmet, AA muhabirine yaptığı açıklamada, 4 yıl önce savaşın dolaylı Suriye’nin Rasulayn kentinden Kızıltepe’ye akrabalarının yanına geldiğini söyledi.

İlçede inşaatlarda çalışarak çocuklarının geçimini sağlamaya çalıştığını dile getiren Ahmet, çocuklarından birinin down sendromlu olduğunu, 11 yaşındaki çocuğuna eğitim almaya ihtiyacının olduğunu belirtti.

Çocuğunun akrabalarıyla eğitim görmesini istediğini ifade eden Ahmet, “Diğer çocuklarını da okutmak isterdim ama bir ilçe merkezinde değiliz. İhtiyaçlarımız yok, inşaatlarda çalışarak ve akrabaların yardımıyla geçiniyoruz” dedi.

Ahmet, devletin ve hayırseverlerden destek beklediğini kaydetti.

Anne Rıfa Ahmet (40) de maddi durumlarının iyi olmadığını anlatarak, çocuklarını okuyabilmesi için destek istedi.

Down sendromlu Ahmet de okula giderken arkadaşlarıyla oynamak istediğini söyledi.

Görsel 6: (Radikal, 12 Kasım 2015)

Suriyeli mülteci çocukların sağlık ve sosyal hizmetlere erişiminde yaşanan sorunlara ilişkin haberlerin oranı da oldukça düşüktür (%17,1). Bu temanın en sık rastlandığı gazete *Radikal* (%22,6) olurken; *Hürriyet*’te (%8,1) ve *Yeni Şafak*’ta (%7,1) daha az rastlanmış, *Birgün*’de ise hiç haber görülmemiştir (Tablo 5). Medyada çocukların eğitim, sağlık ve diğer sosyal hakları ilgilendiren haberlerde, tüm çocukların bu haklara eşit şekilde erişimi devletin asli görevi olarak

değil de bireysel bir sorun ya da bir trajedi olarak ele alınmaktadır (Görsel 7). Mülteci çocukların sağlık ve sosyal hizmetlere erişiminde yaşanan hak ihlalleri de çocuk hakları bağlamından koparılmadan ele alınmalıdır. Bu durum özellikle hastalık gibi yaşam hakkını ilgilendiren durumlar söz konusu olduğunda; devletlerin sağlık hizmetlerine erişim ile ilgili önlemleri alma yükümlülüklerinin medya tarafından hatırlatılmasını da kapsamaktadır. Hasta bir çocuğun sınır dışı edilmesi ile ilgili haberde de bu bakış açısının eksikliği göze çarpmaktadır (Görsel 8).

Engelli çocuk iple demire bağlandı! 18.02.2016 12:33 A: A: Suriye'deki iç savaşları kaçarak Şanlıurfa'nın Siverek İlçesi'ne yerleşen ailenin, engelli çocuklarını soğuk havada kapının önündeki demire iple bağlaması tepkiye yol açtı. RADİKAL - Suriye'deki iç savaşları kaçarak Siverek'in Esmeçayırı Mahallesi'nde bir apartmanın bodrum katına yerleşen Suriyeli aile, iddiasına göre zihinsel engelli olan Salih adındaki 9 yaşlarındaki çocuklarını, sokakta evlerinin penceresinin demir korkuluklarına bağladı. Mahalle halkı saygısına bağlı ipten kurtulmak için çırpınırken gördüğü engelli çocuğun zaman zaman da çığlık attığı belirtildi. Bazı vatandaşların cep telefonuyla görüntülediği engelli çocuk, mahallelinin tepkisi üzerine ailesi tarafından ipi çözülerek içeri alındı. (Mahmet SEZGEN/SİVEREK/DHA) Görsel 7: (Radikal, 18 Şubat 2016)	Türkiye'den, hasta olduğu halde sınır dışı edilen bebek uçakta yaşamını yitirdi 06.01.2016 21:22 Start Download Convert Any File to a PDF. Get the Free From Doc to Pdf App Fransa'ya sınır dışı edilmek üzere annesiyle birlikte Türk Hava Yolları'na ait uçakta Gaziantep'ten İstanbul'a yola çıkan Suriyeli 5 aylık bebek uçakta hayatını kaybetti. DHA'nın haberine göre, Atatürk Havalimanı'nda sabah saatlerinde meydana gelen olay şu şekilde gelişti: İman Mahiev adlı Suriyeli kadın ile 5 aylık bebeği Türk Hava Yolları'nın tarifeli uçağıyla, biri kadın diğeri erkek 2 polis memuru eşliğinde saat 09.55'te Gaziantep'ten İstanbul'a geldi. Uçağa hasta olarak alındığı öğrenilen ve 5 aylık bebek havada rahatsızlandı. Pasaportu dahi bulunmayan bebeğe uçağın inişi sırasında müdahale edildi. Ancak bebeğin kabinin durduğu anlayıldı. THY uçağı Atatürk Havalimanı'na indikten sonra, bu kez de Devlet Hava Meydanları İşletmesi (DHMI) sağlık ekipleri tarafından bebeğe müdahale edildi. Ancak minik bebek kurtarılamadı. Görsel 8: (Birgün, 6 Ocak 2016)

Haberlerde mülteci çocuklara yönelik yardım kampanyaları (%11,7) ve çocuk işçiliği teması (%6,3) en az değinilen temalar olmuştur. Çocuk işçiliği sorunu Suriyeli mülteci çocukların maruz kaldığı en yaygın sorunlardan birisi olmasına rağmen haberlerde kendisine çok az yer bulmuştur (Tablo 5). Çocuk işçiliği konusunun yer aldığı haberlerde eğitim çağında olan fakat okula gidemeyen çocukların varlığı sorgulanmak yerine; “ekmeklerini çöpten çıkartıyor” ya da “minik çıraklar” ifadeleri kullanılarak aynı zamanda bir çocuk hakları ihlali olan çocuk işçiliğinin de onaylandığı görülmektedir (Görsel 9 ve Görsel 10).

Radikal.com.tr > Gaziantep Haber > Savaş mağduru "minik çıraklar"

Savaş mağduru "minik çıraklar"

10/10/2015 13:14 A+*

Ülkelerindeki savaş nedeniyle yaşamın acı yaşayıcı köyde yaşatılmak zorunda kalan Suriyeli çocuklar, öğrencileri Gaziantep'te ki sanatlarıyla hem meslek öğreniyor hem de gelirlerini sağlıyor - Her biri kendi istekleriyle bağışlanmamış olan Suriyeli küçük çıraklar, sanatçı ellerinde ustalarının yanında serier işleri yapıyor. 10 yaşındaki Zekeriya Hamid de serier yapıyor. 10 yaşındaki kardeşiyle yaşamı savığı veren Hamid, ustasından öğrendiği bakur sanatına dönüştürüyor.

GAZİANTEP (AA) - Ülkelerindeki savaş nedeniyle yaşamın acı yaşayıcı erken yaşta tanışın, henüz oyun çağındayken birden bölünmek zorunda kalan Suriyeli çocuklar, öğrencileri Gaziantep'te ki sanatlarıyla hem meslek öğreniyor hem de ailesinin geçindiriyor. Suriye'deki savaşın mağdurları Hacı Mustafa, Zekeriya Hamid ve Muhammed Hamdi, ülkelerinde ve Türkiye'de yaptıklarını, geçende deni umutlarını, hayallerini ve düşüncelerini, ilk muhabirine anlatıyor. Babasının ve 4 kız kardeşini savığı kaybeden, acı ve emek kardeşiyle geldiği Gaziantep'te hayata tutunmaya çalışan bakır işçisi 12 yaşındaki Zekeriya Hamid'in acısı, emellerinin kendilerini terk etmesiyse daha da katlanmış. 10 yaşındaki kardeşiyle yaşamı savığı veren Hamid, ustasından öğrendiği bakur sanatına dönüştürüyor.

Küçüklük ellerine zor işin çekişine bakur döven Hamid, kaldığı yerde bakır Suriyeli ailelerin de bulunduğunu ve onların hayatlarına yardımcı olduğunu söylüyor. "Bakırın onlar bize yemeyi getiriyor" diyor Hamid, çocukları kazandırdığı parayla geçindiklerini belirtiyor.

Ülkelerinde okumak öğrenmek olma hayali kurduğunu dile getiren Hamid, "Suriye'deki savaşın bitmesi, Ülkem dönmeyi ümit ediyoruz. Hayalini kurduğum ülkeme dönüştüğümde tekrar okuyup öğrenmek istiyorum. Çocukları okutmak istiyorum" diye konuşuyor.

"Haftalık 60 liraya çalışıyorum"

Bakırın karşısını çocuk içtirden 13 yaşındaki Hacı Mustafa da bir akırbasıya 8 ay önce Halep'ten geldiğini, 2 ay önce göç eden annesi ve kardeşiyle Türkiye'de yaşadıklarını ifade ediyor.

Suriye'de 9000 dolarlık savaş dolayısıyla yenile birakmak zorunda kaldığı annesi Mustafa, "Buralda çalışmak zorundayım, eğer Suriye'ye dönerseniz okuma devam edeceğim, işsizlik bir an önce savaş biter, ben de okuma öğrenirim. Okulumu ve arkadaşlarımı çok özledim" dedi.

Babası Ahmet Mustafa'nın halen Suriye'de olduğunu ifade eden Mustafa, "Yükümlüde davet sürmüştük var, babam onlara bakıyor ve bize para gönderiyor. Ben de burada haftalık 60 liraya çalışıyorum, bu bize yetiyor. Havata

Görsel 9: (Radikal, 10 Kasım 2015)

Suriyeli çocuklar ekmeklerini çöpten çıkartıyor

09/10/2015 13:14 A+*

Mersin'de yaşamalarını sürdürmeye çalışan Suriyeli ailelerin küçük çocukları da çöplerden atık topluyorlar ve aile bütçelerine katkı sağlıyor.

RADİKAL - Yaklaşık 300 bin Suriyeli mültecinin bulunduğu Mersin'de Suriyeli çocuklar gece ya da gündüz sokaklarda dolaşarak çöplerden plastik ve kağıt atık topluyor. Kentin en işlek caddelerinde trafik yoğunluğu içinde konteynerleri karıştırılan için hayatlarını da tehlikeye atan çocuklar, dinlenmek için kaldırım üzerinde yatıyor. Boyundan büyük konteynerlere tırmanabilmek için birbirlerinden destek alan çocuklar, aile ekonomisine destek olabilmek için topladıkları plastik ve kağıt malzemeleri satıyor. Yaşları 5 ile 12 arasında değişen çocuklar, günlük ortalama 15 lira kazanıyor.

Sokak Çocukları Derneği Başkanı Sabahat Aşan, Suriyeliyle birlikte kent sınırları içinde yaklaşık 4 bin çocuğunun bir şekilde sokakta çalıştığını söyledi. Özellikle Suriyeli çocukların büyük sorunlar yaşadığına dikkat çeken Aşan, şöyle dedi: "Çocuklar dil bilmediği ve sokakta çalıştığı için çok ciddi tehdit altında. Bu çocuklar sadece geçimlerini sağlamak adına sokaka itiliyor. Bu çocuklar tüm gün sokaklarda olduğu için eğitim alamıyor, suya bulamıyor, madde kullanıyor. Tüm günlerini sokakta yaşayarak sokakın bir takım risklerini yaşıyor. Çöp toplayan çocuklar aile bütçelerine katkı sağlamak için sabahın erken saatlerinde uyanıp geç saate kadar bütün çöpleri karıştırıyor. Ortak bir akıl ve dayanışma ile bu sorun çözüme kavuşturulmalı."

Görsel 10: (Radikal, 9 Kasım 2015)

Çalışmada ayrıca mülteci çocukları da kapsayan Çocuk Hakları Sözleşmesi göz önünde bulundurularak; tüm haberlerde çocukların temel haklarına yönelik bir vurgunun yapıldığı yapılmadığına da bakılmıştır. Haberlerin büyük çoğunluğunda çocukların yaşam hakkı, korunma, eğitim, sağlık ve katılım hakkına yönelik ihlaller yer alırken; yine haberlerin tamamına yakınında (189 haber) çocuk haklarına ve devletlerin yükümlülüklerine yönelik bir atıf ya da vurguya rastlanmamıştır (Tablo 6). Haberlerin sadece %7,8'inde (16 haber) çocuk haklarına değinilmiştir ve bu haberlerin daha sık olarak *Dünya Çocuk Hakları Günü* olarak kutlanan 20 Kasım tarihinde sivil toplum örgütleri ve meslek odalarının faaliyetleri açıklamalarını konu alan haberlerde olduğu tespit edilmiştir.

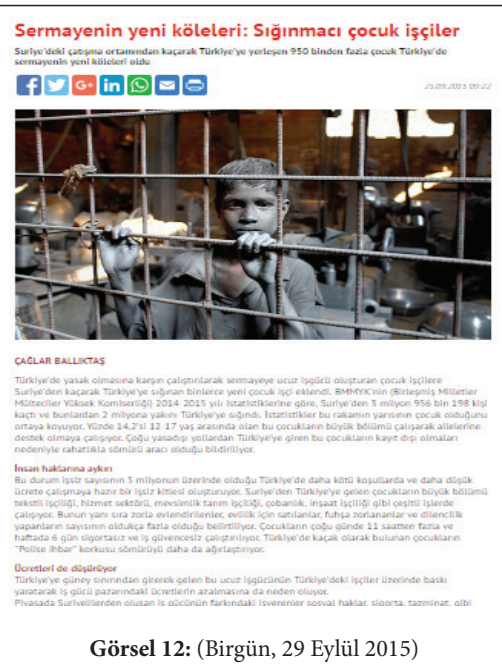
Tablo 6: Haberlerde Çocuk Haklarına Yönelik Bir Vurgu Olup Olmadığının Gazetelere Göre Dağılımı

Gazeteler	Çocuk Haklarına Yönelik Bir Vurgu	
	Var (%)	Yok (%)
<i>Radikal</i>	7 (%5,1)	130 (%94,9)
<i>Hürriyet</i>	7 (%18,9)	30 (%81,1)
<i>Birgün</i>	2 (%1,8)	15 (%88,2)
<i>Yeni Şafak</i>	0	14 (%100)
Toplam	16 (%7,8)	189 (%92,2)

Haberlerde genel olarak hak temelli gazetecilik bakış açısının eksikliğinin görülmesine rağmen; az olmakla birlikte çocuk haklarına duyarlı haber örneklerine de rastlanılmıştır. Bu örneklerden *Hürriyet*'te yayınlanan "Türkiye'de Suriyeli Çocukların 4'te 3'ü Okula Gidemiyor" başlıklı haberde İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün bir raporundan yola çıkarak, Suriyeli çocukların eğitim hakkına erişemediğinin altı çizilmektedir. Haberde ayrıca eğitim hakkına erişimde yaşanan engeller, nedenleri ve çözüm önerilerine yer verilerek çocukların devlet okullarına erişimini teminat altına alan ulusal mevzuata tüm illerde ve tüm devlet okullarında uyulmasının sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır ("Türkiye'de Suriyeli çocukların 4'te 3'ü okula gidemiyor" 2015), (Görsel 11). *Hürriyet*'te yer alan "Herkes Eve Onlar Okula" başlıklı haberde ise Suriyeli çocukların devlet okullarında akşam saatlerinde eğitim almalarının çocukların oyun hakkı ve boş zamanı değerlendirmeleri ile gelişimleri açısından sakıncalarına değinilirken; ÇHS 28 ve 29. maddeye vurgu yapılarak kendi sınırları içerisinde devletlerin tüm çocukların eğitim hakkını fırsat eşitliği temelinde gerçekleştirmesi gerektiğinin altı çizilmektedir ("Herkes Eve Onlar Okula", 2015). *Birgün*'de yayınlanan "Sermayenin Yeni Köleleri: Sığınmacı Çocuk İşçiler" haberi ise hem haberlerde çok az yer bulan çocuk işçiliği konusunu ele alması hem de bu konuya yönelik hak temelli bir bakış açısını öne çıkarması nedeni ile önemlidir. Haberde çocuk işçiliğinin Türkiye'de yasak olmasına ve insan haklarına aykırı olmasına rağmen, Suriyeli çocukların yasal olmayan yollardan ve güvencesiz olarak çalıştırıldığına dikkat çekilmektedir ("Sermayenin Yeni Köleleri", 2015), (Görsel 12).

Görsel 11: (Hürriyet, 10 Kasım 2015)

Görsel 12: (Birgün, 29 Eylül 2015)

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye’de yaşayan Suriyeli mülteci çocuklar, yaşamlarını tehdit eden ihlaller ve eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişememe gibi birçok olumsuz koşul ile karşı karşıyadır. Çalışmada örneklem olarak seçilen gazetelerin incelenmesi ve elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde Suriyeli mülteci çocukların yer aldığı haberlerin yarısından fazlası (%54,1), çocukların karşı karşıya olduğu bu olumsuz koşullarla ilgilidir. Bunun yanında haberlerde Suriyeli çocukların içinde bulunduğu bu olumsuz koşulların neden ve sonuçlarına ilişkin yeterince arka plan ve bağlam bilgisi verilmediği ve haberlerin çocuk hakları ile bağının kurulmadığı görülmüştür.

Tüm haberler değerlendirildiğinde gazetelere göre farklılıklar göstermekle birlikte Suriyeli mülteci çocukların haberlerde en sık olarak (%85,4) “mağdur çocuklar” olarak temsil edildikleri görülmüştür. Bu durum Suriyeli çocukların zaten içinde bulunduğu olumsuz durumu yansıttığı şeklinde yorumlansa bile; çocukların olumsuz haber konuları içerisinde sıklıkla verilmesi çocukların hak sahibi bireyler olarak değil de; “mağdur” ve “edilgen kitleler” olarak temsilini de güçlendirmektedir. İncelenen haberler içerisinde eğitim konusu ikinci en sık rastlanan tema olmakla birlikte (%46,3); haberler içerisinde eğitim alma hakkına erişememenin nedenlerine, verilen eğitimin niteliğine, engellerinden dolayı eğitime erişemeyen çocukların haklarına ilişkin vurgunun eksikliği önemli bir bulgudur. Suriyeli mülteci çocukların sağlık ve sosyal hizmetlere erişiminde yaşanan sorunlara ilişkin haberlerin oranı da oldukça düşüktür (%17,1). Mülteci çocukların sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkına ve özellikle engelli ve hasta çocukların haklarına da yeterince yer verilmemekte, çocukların bu haklara eşit şekilde erişimi devletin asli görevi olarak değil de bireysel bir sorun ya da bir trajedi olarak ele alınmaktadır. Ayrıca Türkiye’de Suriyeli mülteci çocuklar arasında çocuk işçiliği önemli bir sorun alanı olmasına rağmen, haberlerde yeterince yer bulamamıştır (% 6,3).

Haberlerin yaklaşık yarısında (%49,8) habere konu olan çocuğun/çocukların görüntülerine yer verilmiştir. Çalışmada çocukların adlarının veya soyadlarının haberlerin %38’inde yer aldığı; çocukların adlarının yer almadığı haberlerde ise yaşadıkları kamp, şehir, anne-baba adı veya okullarının bilgisine yer verilerek kişisel mahremiyetlerine dikkat edilmediği görülmüştür. Özellikle şiddet ya da başka bir travma yaşayan çocukların görüntüleri ve kişisel bilgilerinin paylaşılmasında daha özenli davranılması ve “çocuğun yüksek yararı”nın gözetilmesi önemli bir gerekliliktir. Yine incelenen haberlerin yarısından fazlasında (%52,1) mülteci çocuklarının seslerinin/görüşlerinin yer bulmadığı tespit edilmiştir.

Suriyeli çocuk mültecilerin medyada temsilini konu edinen bu çalışma kapsamında haberlerde tespit edilen en önemli bir diğer sorun alanı da hak temelli bir bakış açısının ve çocuk hakları vurgusunun eksikliğidir. Çalışmada incelenen haberlerde çocukların yaşam hakkı, korunma, eğitim, sağlık ve katılım hakkını ilgilendiren olumsuz koşullara ve ihlallere yönelik bir bilgi yer almasına rağmen; haberlerin tamamına yakınında (% 92,2) çocuk haklarına ve çocukların içinde bulunduğu olumsuz koşulların giderilmesinde devletlerin yükümlülüklerine yönelik bir atf ya da vurgunun olmadığı tespit edilmiştir. Haberlerin sadece %7,8’inde çocuk haklarına değinilmiştir.

Türkiye'nin taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre Türkiye kendi topraklarında mülteci olan tüm çocukların Sözleşme'de yer alan haklardan faydalanması için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu rehber ilkelerinde vurgulandığı gibi medyanın çocuk hakları ihlallerini ve çocukların güvenliğini, onların özel hayatlarını eğitim, sağlık ve sosyal refahlarını ilgilendiren konuları; çocuklara yönelik her türlü sömürüyü kamuoyunda tartışılması gereken konular olarak ele alması temel sorumluluğu bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye Gazeteciler Cemiyeti *Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi* ve Medya Çeşitlilik Kılavuzu da farklılıklarına bakılmaksızın medya içeriğinde çocuklar arasında ayrımcılığı önlemek ve onurlarının korunması konusunda gerekli duyarlılığın gösterilmesi, çocukların güvenliğinin sağlanması ve çocuklarla ilgili suçlarda görüntülerinin ve açık isimlerini kullanılmaktan kaçınılması, etiketler ve sıfatlar yoluyla çocuklarla ilgili yaratılabilecek olumsuz kalıp yargılar konusunda duyarlı bir habercilik anlayışının geliştirilmesi gerekliliğinin altını çizmektedir. Mülteci çocukların korunması, yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve haklarının güvence altına alınmasında hak temelli bir medya anlayışı olumlu rol oynayabilir. Bu amaçla bu çalışmanın bulguları, atıfta bulunulan diğer çalışmalar ve ulusal ve uluslararası gazetecilik bildireleri ışığında mülteci çocuklarla ilgili medya içeriği oluşturulurken gözetilmesi ve dikkat edilmesi gereken noktalar şu şekilde özetlenebilir:

- Medya çocukların haklarını koruyup geliştiren çalışmalar konusunda kamuoyunu bilgilendirici yayınlar yapmalı ve çocuk haklarının korunabilmesi için duyarlılık yaratmalıdır. Bu amaçla mülteci çocukların çocuk olmaktan gelen haklarına duyarlı ve saygılı bir habercilik anlayışının hayata geçirilmesi gerekmektedir.
- Çocukların temel hakları içerisinde yer alan eğitim, sağlık, sosyal hizmetlere erişim, güvenlik, çocuk işçiliği gibi konularda çocukların karşılaştığı hak ihlalleri bireysel sorunlar olarak ele alınmamalı, bu hak ihlallerinin çocuk hakları ile bağı kurularak devletlerin yükümlülükleri hatırlatılmalıdır.
- Mülteci çocuklara zarar verebilecek ve damgalanmasına neden olabilecek yayınlardan ve söylemlerden kaçınılması gerekmektedir. Özellikle şiddet ya da başka bir travma yaşayan çocukların görüntüleri ve kişisel bilgilerinin paylaşılmasında daha özenli davranılmalı, her zaman “çocuğun yüksek yararı” gözetilmelidir.
- Medyanın çocukların ifade özgürlüklerini kullanabilmeleri ve toplumsal yaşama katılabilmelerini sağlayıcı bir araç olma özelliği ve öneminden kaynaklı olarak mülteci çocukların medyaya daha çok katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Suriyeli çocukların kendi sorunlarına ve çözüm önerilerine yönelik görüşlerinin duyurulmasının yanında; bu çocukların kendilerinin de gazete, film ve benzeri ürünleri üretmelerine fırsat verilmelidir.
- Çocuk hakları ve mülteci çocukların hakları ile ilgili çalışan uzman ve sivil toplum örgütlerinin görüşlerine medyada daha sık yer verilmelidir.

Kaynakça

- AFAD (Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı). (2014a). *Geçici koruma altındaki yabancılara ilişkin sağlık hizmetlerinin yürütülmesi genelgesi*. <https://www.afad.gov.tr/UserFiles/File/Mevzuat/Genelgeler/2015-8%20Genelgemiz.pdf> adresinden edinilmiştir.
- AFAD. (2014b). *Türkiye'de Suriyeli kadınlar raporu*. 18. 02. 2016 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/80-20140529154110-turkiyedeki-suriyeli-kadinlar,-2014.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Alankuş, S. (2007). Önsöz: Neden çocuk odaklı habercilik kitabı? S. Alankuş (Haz.), *Çocuk Odaklı Habercilik* içinde (ss. 25-73). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Alice, V. (2015). *UK media representation of Syrian refugees: A focus on the press*. (1st edn, 2015). 18.06.2016 tarihinde https://www.academia.edu/9283960/UK_Media_Representation_of_Syrian_Refugees_A_Focus_on_the_Press adresinden edinilmiştir.
- Ankara'da 36 günlük bebek donarak hayatını kaybetti. (2016, 28 Ocak). *Birgün Gazetesi*. <http://www.birgun.net/haber-detay/ankara-da-36-gunluk-suriyeli-bebek-donarak-hayatini-kaybetti-102059.html> adresinden edinilmiştir.
- Arcan, E. (2011). Medya bağlamında çocuk hakları. M. R. Şirin (Haz.), *Çocuk hakları ve medya el kitabı* içinde (ss. 249-262). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ardıç Çobaner, A., & Vuran Doğan, Ö. (2012). *Toplum sağlığı ve şiddet: Medya üzerine bir analiz*. Ankara: Sağlık Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü.
- Ataman, H. (2014). *Yazılı basında ayrımcı söylem, Suriyeli mülteciler*. Hrant Dink Vakfı, Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil, Eylül - Aralık 2014 Raporu, 61-105. 10.06.2016 tarihinde www.nefretsoylemi.org adresinden edinilmiştir.
- Atılğan, A., & Atılğan, E. Ü. (2009). *Çocuk hakları paradigması ve çocuk ceza yargılamasına hâkim olan ilkeler açısından Türkiye'deki düzenleme ve uygulamaların değerlendirilmesi*. İnsan Hakları Ortak Platformu için Kapasite Geliştirme Derneği Tarafından Basılan Rapor. <http://insanhaklarisavunuculari.org/dokumantasyon/files/original/9dfdd3d4a567c66b2bcc15a3482b9e61.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Aygün, E. (2014). Basında otizm ve otizmliler çocukların temsili. M. Gencil Bek (Der.), *Medya çocukluk ve gençlik* içinde (ss. 167-202). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Buchanan, S., Grillo B., & Threadgod T. (2003). *What's the story? Media representation of refugees and asylum seekers in the UK*. Article 19 Foundation. 18.05.2016 tarihinde <https://www.article19.org/data/files/pdfs/publications/refugees-what-s-the-story-.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Çıplak ayakla ekmek peşinde. (2015, 14 Eylül). *Hürriyet Gazetesi*. <http://www.hurriyet.com.tr/ciplak-ayakla-ekmek-pesinde-30071757> adresinden edinilmiştir.
- ÇOÇA (İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Araştırmaları Merkezi). (2015). *Suriyeli mülteci çocukların Türkiye devlet okullarındaki durumu politika ve uygulama önerileri*. 12.04.2016 tarihinde <http://www.cocukcalismalari.org/wp-content/uploads/2015/09/Suriyeli-Cocuklar-EgitimSistemi-Politika-Notu.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Değirmencioglu, S. (2007). Çocuk hakları penceresinden basın. S. Alankuş (Haz.), *Çocuk odaklı habercilik* içinde (ss. 133-171). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Demir, S. (2014). Çocukların eğitim hakkının medyada temsili: 4+4+4 yasaının basındaki temsili. M. Gencil Bek (Der.), *Medya çocukluk ve gençlik* içinde (ss. 203-222). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Efe, İ. (2015). *Türk basınında Suriyeli sığınmacılar*. SETA. Ankara. 12.04.2016 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20151225180911_turk-basininda-suriyeli-siginmacilar-pdf.pdf adresinden edinilmiştir.

- Emin, N. M. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi*. SETA. Ankara. 12.04.2016 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf adresinden edinilmiştir.
- Engelli çocuk iple demire bağlandı. (2016, 18 Şubat). *Radikal Gazetesi*. <http://www.radikal.com.tr/turkiye/engelli-cocuk-iple-demire-baglandi-1513150/> adresinden edinilmiştir.
- Erdoğan Tosun, G. (2007). Çocuklar ve çocuk haklarının medyada temsili. S. Alankuş (Haz.), *Çocuk Odaklı Habercilik* içinde (ss. 172-195). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması yönetici özeti & rapor*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi- HUGO. 18.02.2016 tarihinde <http://www.hugo.hacettepe.edu.tr/HUGORAPORTurkiyedekiSuriyelilerToplumsalKabulUyumKasim2014.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Erdoğan, M., & Ünver, C. (2015). *Türk iş dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler konusundaki görüş, beklenti ve önerileri*. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK). Ankara. 17.02.2016 tarihinde <http://tisk.org.tr/tr/e-yayinlar/353-goc/353-goc.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Friedman, E., & Klein, R. (2008). *Reluctant refugee, the story of asylum in Britain*. London: The British Library.
- Gencil Bek, M. (2011). Medyada çocuk hakları ve etik ilkeler. M. R. Şirin (Haz.), *Çocuk hakları ve medya el kitabı* içinde (ss. 23-59). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Göker, G., & Keskin, S. (2015). Haber medyası ve mülteciler: Suriyeli mültecilerin Türk yazılı basınındaki temsili. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı 41 / Güz, 229-256.
- Göktuna Yaylacı, F. & Karakuş, M. (2015). Perceptions and newspaper coverage of Syrian refugees in Turkey. *Migration Letters*. 12 (3), 238-250.
- Gündem Çocuk Derneği. (2015). *Türkiye'de çocuğun yaşam hakkı ihlal verileri*. 18.04.2016 tarihinde <http://www.gundemcocuk.org/wp-content/uploads/2016/04/2015CocugunYasamHakkiIhlalVerileri.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Herkes eve onlar okula. (2015, 02 Eylül). *Hürriyet Gazetesi*. <http://www.hurriyet.com.tr/herkes-eve-onlar-okula-30211689> adresinden edinilmiştir.
- Hodgkin, R., & Newell, P. (2003). *Çocuk haklarına dair sözleşme uygulama el kitabı*, Ş. Akipek (Çev.). UNICEF. 17.02.2016 tarihinde <http://insanhaklarisavunuculari.org/dokumantasyon/items/show/701> adresinden edinilmiştir.
- HRW (Human Rights Watch). (2015). "Geleceğimi hayal etmeye çalıştığımda hiçbir şey göremiyorum" *Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların eğitime erişimini önündeki engeller- Kayıp bir nesil olmalarını önlemek* tarihinde https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115tu_web.pdf adresinden edinilmiştir.
- ICAR (The Information Centre about Asylum and Refugees in the UK). (2004). *Media image, community impact assessing the impact of media and political images of refugees and asylum seekers on community relations in London*. 10.05.2016 tarihinde <http://icar.livingrefugeearchive.org/micifullreport.pdf> adresinden edinilmiştir.
- İsınırken öldüler. (2016, 13 Şubat). *Yeni Şafak Gazetesi*. <http://www.yenisafak.com/isinirkenolduler-2483730> adresinden edinilmiştir.
- Kanat, K. B., & Üstün, K. (2015). *Turkey's Syrian refugees*. Report no: 49. 18.02.2016 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20150428153844_turkey%E2%80%99s-syrian-refugees-pdf.pdf adresinden edinilmiştir.
- Kaya, İ., & Yılmaz Eren, E. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki durumu*. Rapor no: 50. İstanbul: SETA

- Yayınları. 18.04.2016 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20151230134459_turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-durumu-pdf.pdf adresinden edinilmiştir.
- Kolukırık, S. (2009). Mülteci ve sığınmacı olgusunun medyadaki görünümü: Medya politikası üzerine bir değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 1-2.
- Koman, E. (2016). Suriyeli mülteci çocuklar ve engellenen eğitim hakkı. *Heinrich Böll Stiftung Derneği Derneği Alternatif Dergisi*, İstanbul: 2 (4-8). 11.03.2016 tarihinde https://tr.boell.org/sites/default/files/alternatif_02_web_tr.pdf adresinden edinilmiştir.
- Mutlu, Y., & Kırımsoy, E. (2016). *Bulanık mekanlarda gölgede kalanlar Suriyeli mülteci çocuklar ve vatansızlık riski araştırma raporu*. Gündem Çocuk Derneği. Ankara. 18.02.2016 tarihinde <http://www.gundemcocuk.org/belgeler/yayinlarimiz/kitaplar/Suriyeli-Multeci-Cocuklar-Ve-Vatansizlik-Riski-Raporu.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Odman, T. (2008). Çocuk hakları bağlamında çocuk mülteciler. Mersin: Çağ Üniversitesi.
- Ongun, Ö. (2014). Uluslararası habercilik ve söylem: Türkiye'deki gazetelerin Suriye iç savaşını yansıtmaya biçimleri. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 20, 77-97.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun yokoluşu*, K. İnal (Çev.). Ankara:İmge Yayınevi.
- Resmi Gazete. (2014). *Geçici koruma yönetmeliği*. 12.04.2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Savaş mağduru 'minik çıraklar'. (2015, 09 Kasım). *Radikal Gazetesi*. <http://www.radikal.com.tr/gaziantep-haber/savas-magduru-minik-ciraklar-1469632/> adresinden edinilmiştir.
- Save The Children. (2005). *Çocuk hakları programlaması, Uluslararası Save The Children Birliği üyeleri için bir rehber*. [http://www.gundemcocuk.org/belgeler/yayinlarimiz/ceviriler/%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Programlamas%C4%B1%20\(Hak%20Temelli%20Yakla%C5%9F%C4%B1mlar%C4%B1%20Programlamaya%20Uygulama%20Yollar%C4%B1\).pdf](http://www.gundemcocuk.org/belgeler/yayinlarimiz/ceviriler/%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Programlamas%C4%B1%20(Hak%20Temelli%20Yakla%C5%9F%C4%B1mlar%C4%B1%20Programlamaya%20Uygulama%20Yollar%C4%B1).pdf) adresinden edinilmiştir.
- Serdaroğlu, C. (2014). Suça karışmanın temsilinde yıpratılan çocukluk. M. Gencel Bek (Der.), *Medya çocukluk ve gençlik*, içinde (ss. 65-99). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sermayenin yeni köleleri: Sığınmacı çocuk işçiler. (2015, 29 Eylül). *Birgün Gazetesi*. <http://www.birgun.net/haber-detay/sermayenin-yeni-koleleri-siginmaci-cocuk-isciler-90440.html> adresinden edinilmiştir.
- Suriyeli babanın down sendromlu çocuğuna yardım talebi. (2015, 12 Kasım). *Radikal Gazetesi*. <http://www.radikal.com.tr/mardin-haber/suriyeli-babanin-down-sendromlu-cocuguna-egitim-talebi-1471139/> adresinden edinilmiştir.
- Suriyeli çocuklar ekmeçlerini çöpten çıkartıyor. (2015, 10 Kasım). *Radikal Gazetesi*. <http://www.radikal.com.tr/turkiye/suriyeli-cocuklar-ekmeklerini-copten-cikartiyor-1448409/> adresinden edinilmiştir.
- Suriyeli çocukların karne sevinci. (2016, 04 Şubat). *Yeni Şafak Gazetesi*. <http://www.yenisafak.com/foto-galeri/suriyeli-cocukların-karne-sevinci-popup-2003148> adresinden edinilmiştir.
- Suriyeli iki çocuk sopa ile dövülerek öldürüldü. (2015, 20 Kasım). *Radikal Gazetesi*. <http://www.radikal.com.tr/turkiye/suriyeli-iki-cocuk-sopayla-dovulerek-olduruldu-1476506/> adresinden edinilmiştir.
- TTB (Türk Tabipleri Birliği). (2014). *Suriyeli sığınmacılar ve sağlık hizmetleri raporu*. Türk Tabipler Birliği Yayınları, Ankara. 25.04.2016 tarihinde <https://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye'de Suriyeli çocukların 4'te 3'ü okula gidemiyor. (2015, 10 Ekim). *Hürriyet Gazetesi*. <http://www.hurriyet.com.tr/turkiyede-suriyeli-cocukların-4te-3u-okula-gidemiyor-40012133> adresinden edinilmiştir.

- Türkiye'den hasta olduğu için sınırdışı edilen bebek uçakta yaşamını yitirdi. (2016, 06 Ocak). *Birgün Gazetesi*. <http://www.birgun.net/haber-detay/turkiye-den-hasta-oldugu-halde-sinir-disi-edilen-bebek-ucakta-yasamini-yitirdi-99923.html> adresinden edinilmiştir.
- Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGC). (2016). *Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu*. 18.02.2016 tarihinde <http://www.tgc.org.tr/bildirgeler/medya-ve-cesitlilik-kilavuzu.html> adresinden edinilmiştir.
- UNCHR. (2016). *Sık Sorulan Sorular*. 18.02.2016 tarihinde http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/s%C4%B1k_sorulan_sorular.pdf adresinden edinilmiştir.
- UNICEF. (2007). *Çocuk hakları ve gazetecilik uygulamaları hak temelli perspektif*. Unicef Dublin Teknoloji Enstitüsü.
- UNICEF. (2011). *Türkiye'de çocukların durumu raporu*. 18.02.2016 tarihinde <http://unicef.depar yazilim.com/files/bilgimerkezi/doc/sitan-tur-2011.pdf> adresinden edinilmiştir.
- UNICEF. (2012). *Türkiye'de çocukların ve gençlerin durumu raporu*. 18.02.2016 tarihinde <http://unicef.depar yazilim.com/files/bilgimerkezi/doc/sitan-tur-final-2012.pdf> adresinden edinilmiştir.
- UNICEF. (2015a). *Türkiye'deki Suriyeli çocuklar bilgi notu*. 18.03.2016 tarihinde http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Kas%C4%B1m%202015.pdf adresinden edinilmiştir.
- UNICEF. (2015b). *Syria crisis education factsheet*. Middle East and North Africa out-of-School Children Initiative. New York: UNICEF. 18.02.2016 tarihinde http://www.oosci-mena.org/uploads/1/wysiwyg/150313_syria_factsheet_english.pdf adresinden edinilmiştir.
- UNICEF. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli çocuklar bilgi notu*. 18.02.2016 tarihinde http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Kasim%202015.pdf adresinden edinilmiştir.
- Üstündağ, E., & Özmen, K. (2007). Çocukları görünür kılmak için. S. Alankuş (Haz.), *Çocuk odaklı habercilik* içinde (ss. 224-247). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- van Dijk, T. (1999). Söylemin yapıları ve iktidarın yapıları. M. Küçük (Der., Çev.), *Medya iktidar ideoloji* içinde (ss. 271-312). Ankara: Ark Yayınları.
- van Dijk, T. (2007). Medya içerikleri bir söylem olarak haberin disiplinler arası çözümlenmesi. G. Ş. Atabek & Ü. Atabek (Der.), *Medya metinlerini çözümlemek içerik göstergebilim ve söylem çözümleme yöntemleri*, içinde (ss. 164-177), Ü. Atabek (Çev.). Ankara: Siyasal Yayınevi.